

NUORTEN KYSYMYKSIÄ KOULUAMPUMISEN JÄLKEEN

Virve Vikman

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Vikman, Virve. Nuorten kysymyksiä kouluampumisen jälkeen. Helsinki, kevät 2010. 58 s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK).

Suomessa on tapahtunut muutaman viime vuoden aikana kaksi kouluampumista, vuonna 2007 Tuusulan Jokelassa ja vuonna 2008 Kauhajoella. Kansainvälisesti, erityisesti Yhdysvalloissa, kouluampumiset ovat yleisempiä. Maailmassa on tapahtunut vuoden 1996 jälkeen kuutisenkymmentä kouluampumista, Yhdysvaltojen lisäksi esimerkiksi Kanadassa, Alankomaissa ja Skotlannissa. Kouluampuminen on koulussa, nuorten yhteisössä, tapahtuva väkivallanteko, ja siksi on tärkeää tietää, minkälaista keskustelua ja tietoa nuoret kouluampumisen jälkeen tarvitsevat.

Tässä työssä tarkoitukseni oli selvittää, millaisia kysymyksiä kouluampuminen herättää nuorissa, jotka eivät itse ole suoraan altistuneet tapahtumalle. Työn taustana oli harjoitteluni Hyrylän yläasteella Tuusulassa Jokelan kouluampumisen aikaan marraskuussa 2007. Tapahtumaa seuranneiden viikkojen aikana pidin koulun kaikille kahdeksansille luokille tunnin, jonka alussa oppilaat kirjoittivat kysymyksiä, joita kouluampuminen heissä herätti. Tämän jälkeen keskustelimme tapahtumasta kysymysten pohjalta. Nämä kysymykset muodostavat tämän tutkimuksen aineiston. Työn teoreettisessa osassa olen lähestynyt kouluampumista traumaattisen kriisin käsitteistön avulla.

Tutkimukseni keskeinen tulos on, että kouluampuminen herättää nuorissa ennen muuta tekijään ja tämän motiiveihin sekä itse tapahtumaan liittyviä kysymyksiä. Tekijän viestit internetissä kiinnostavat ja mietityttävät nuoria. Tapahtuman osalta nuoria kiinnostavat konkreettiset, itse tilanteeseen ja koulun toimintaan liittyvät asiat. Nuoret pohtivat myös, miten kouluampumisen kaltainen tilanne pääsee tapahtumaan, voiko tällaisia tapauksia tulla jatkossa lisää ja miten niitä voisi estää. Ampumistilanne herättää pelkoa samanlaisesta tapahtumasta omassa koulussa. Nuoret pohtivat uhrien ja näiden omaisten sekä myös tekijän omaisten tilannetta. Kysymyksiä herättävät myös mm. median toiminta, internet, väkivaltaviihde ja nuorten psyykkiset ongelmat. Poikia kiinnostavat konkreettiset ja tyttöjä enemmän tunnetason asiat.

Kouluampumisen kaltaisen traumaattisen tilanteen jälkeen nuorille on tärkeää antaa oikeaa ja heidän kannaltaan olennaista tietoa mahdollisimman nopeasti, jotta huhut eivät pääse leviämään. Jotta tämä voi onnistua, olennaista on tietää mitkä asiat nuoria askarruttavat. Eräs keino traumaattisen tilanteen käsittelyyn voisikin olla käyttämäni menetelmä, jossa keskustelua käydään nuorten kirjoittamien kysymysten pohjalta.

Asiasanat: Kouluampuminen, koulu, kriisi, trauma, nuoret, kysymykset

ABSTRACT

Vikman, Virve. Adolescent questions after a school shooting. Language: Finnish. Helsinki, spring 2010. 58 p., 1 appendix. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

There have been two school shootings in Finland during the past few years, in Jokela in 2007 and in Kauhajoki in 2008. Worldwide, especially in the United States, school shootings are more frequent. There have been nearly 60 school shootings in the world after 1996, along with the United States for example in Canada, the Netherlands and Scotland. A school shooting is a violent act taking place at a school, a community of adolescents. It is essential to know what kind of conversation and information adolescents need after a school shooting.

The aim of this study was to find out what kind of questions a school shooting raises among adolescents, who are not directly affected by the incident. The study was carried out during my practical training at Hyrylä Junior High School in Tuusula at the time of the Jokela School shooting in November 2007. During the first weeks following the incident in Jokela, I asked the 8th grade students at my training school to write questions about the school shooting. Afterwards we discussed the questions with each class. The material in this study consisted of these questions. The theoretical framework of the study was based on the concept of traumatic crisis.

The results show that a school shooting raises various questions especially concerning the shooter, his motives and the incident itself. The shooter's messages on the internet are of great interest, as well as the actual situation at the shooting site. Adolescents wonder how an incident like a school shooting could take place, if similar incidents might occur in the future and whether such incidents could be prevented. Some fear a shooting incident might take place at their own school. Adolescents are also concerned about the recovery of the victims, their families and the shooter's family. Different themes, such as media activity, the internet, violent movies and computer games and adolescent psychiatric problems are also raised. Boys are more interested in practical matters, whereas girls have a more emotion-related perspective.

After a traumatic incident, such as a school shooting, it is essential to give adolescents accurate, relevant and immediate information to avoid rumours. However, doing this successfully is subject to knowing what adolescents are most concerned of. One possibility could be the method of discussing a traumatic event on the basis of adolescents' questions, as used in this research.

Keywords: School shooting, school, crisis, trauma, adolescents, questions

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSKYSYMYKS JA TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	8
3 KOULUAMPUMINEN ILMIÖNÄ.....	10
3.1 Kouluampumisen käsite	10
3.2 Kouluampumiset Suomessa	11
3.3 Kouluampumiset ulkomailla	13
3.4 Kouluampumisen ominaispiirteitä	14
4 TRAUMAN KOKEMINEN	16
4.1 Stressi, kriisi ja trauma.....	16
4.1.1 Stressin kokeminen	17
4.1.2 Kriisireaktion vaiheet.....	17
4.2 Nuoruusikä ja traumaattinen tapahtuma.....	18
4.3 Tiedontarve traumaattisen tapahtuman jälkeen.....	20
5 KOULUAMPUMINEN TRAUMAATTISENA TAPAHTUMANA	22
5.1 Traumaattisen tapahtuman tunnusmerkit kouluampumisessa.....	22
5.1.1 Uhrien määrittely	24
5.1.2 Murha, itsemurha ja katastrofi	25
5.1.3 Kouluampuminen kriisityyppinä.....	27
5.2 Koulu tapahtumapaikkana.....	28
5.3 Kouluampuminen ja julkisuus.....	29
5.4 Nuorten ajatuksista kouluampumisen jälkeen.....	30
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	32
6.1 Tutkimuksen tausta	32
6.2 Aineisto	32
6.2.1 Aineiston kerääminen.....	33
6.2.2 Eettiset näkökohdat	33
6.2.3 Aineiston analyysi	34
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
7.1 Kouluampumista koskevat kysymykset ryhmittäin	36
7.1.1 Tekijä.....	36
7.1.2 Tapahtuma.....	38

7.1.3 Nuorten mielenterveysongelmat	39
7.1.4 Uhrit, uhrien ja tekijän perheet.....	40
7.1.5 Jokelan koulukeskuksen toiminnan jatkuminen.....	41
7.1.6 Konkreettinen tilanne tapahtuman aikana ja sen jälkeen	41
7.1.7 Oma koulu ja kaveripiiri	42
7.1.8 Internet, media ja väkivaltaviihde	42
7.2 Kouluampumista koskevat kysymykset traumaattisen tapahtuman ominaispiirteiden sekä nuoruusiän ja sukupuolen valossa.....	44
8 LOPUKSI.....	48
LÄHTEET	53
LIITE 1 Kirje vanhemmille.....	59

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyöni taustana on harjoitteluni Hyrylän yläasteella Tuusulassa syksyllä 2007. Harjoitteluni toisella viikolla Tuusulan Jokelassa tapahtui Suomen ensimmäinen laajamittainen kouluampuminen, kun koulun abiturientti surmasi ampumalla kahdeksan ihmistä ja haavoitti lopuksi itseään kuolettavasti. Hyrylä ja Jokela kuuluvat molemmat Tuusulan kuntaan, ja kouluampuminen omalla paikkakunnalla vaikutti voimakkaasti myös harjoittelukouluni oppilaisiin.

Hyrylän yläasteella ei ollut harjoitteluni aikaan kuraattoria, ja toiminkin harjoittelujaksoni ajan eräänlaisena kuraattoriharjoittelijana. Tässä ominaisuudessa osallistuin myös oppilaiden kriisihuoltoon tarjoamalla nuorille keskusteluapua. Oppilailla oli paljon kysymyksiä Jokelan tapahtumista, ja erityisen voimakkaasti tapahtuma näytti vaikuttaneen kahdeksaluokkalaisiin, jotka olivat tuolloin 14-vuotiaita. Aloin pohtia, miten tapahtunut voisi parhaiten käsitellä nuorten kanssa. Päädyin pitämään kaikille koulun kahdeksansille luokille tunnin, jonka aluksi oppilaat kirjoittivat tyhjälle paperille nimettömästi kysymyksiä, joita tapahtuma heissä herätti. Tämän jälkeen keskustelimme kaikista kysymyksistä oppilaiden kanssa.

Tunteja suunnitellessani en siis alun perin lähtenyt keräämään tutkimusaineistoa, vaan huomasin vasta ensimmäisten tuntien jälkeen, että hallussani oli mielenkiintoista ensikäden tietoa traumaattisen tapahtuman jälkeen nuoria askarruttavista asioista. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää sitä, minkälaisia kysymyksiä kouluampuminen nuorissa herättää. Pohjustan aineiston käsittelyä tarkastelemalla kouluampumista ensin ilmiönä, ja sen jälkeen traumaattisen kriisin käsitteistön avulla. Tarkastelen lyhyesti myös nuoruuden vaikutusta traumaattisen tapahtuman käsittelyyn sekä traumaattisen kokemuksen synnyttämää tiedontarvetta. Vaikka aineistoni liittyy juuri Jokelan tapahtumaan, en ole rajannut työtäni case-tutkimukseksi, vaan pyrin käsittelemään työssäni kouluampumista yleisellä tasolla.

Kouluampuminen on järkyttävä tapahtuma, joka koskettaa ensi sijassa hyökkäyksen kohteeksi joutuneen koulun oppilaita, opettajia sekä uhreja ja heidän omaisiaan. Kouluampuminen on myös yhteisön ja koko yhteiskunnan kannalta kriittinen tapahtuma. Kou-

luampumisia ja niiden nostattamia tunteita joudutaan siis käsittelemään laajan ihmisjoukon kanssa, jonka keskiössä ovat nuoret ja lapset. Kouluampumisista on tullut länsimaissa yleistynyt ilmiö, ja on todennäköistä, että niitä tapahtuu myös jatkossa. Koulu on nuorten yhteisö, ja kouluun kohdistuvan väkivallanteon yhteydessä on olennaista, että nuorten kanssa osataan käsitellä heidän kannaltaan tärkeitä ja olennaisia asioita, jotka auttavat tapahtuman käsittelyssä.

2 TUTKIMUSKYSYMYS JA TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Jokelan tapahtumien jälkeen mietin harjoittelukoulullani Hyrylässä, minkälaista tietoa ja keskustelua nuoret kouluampumisen jälkeen tarvitsevat. Tämä pohdinta muodostaa tämän työni tutkimusongelman: mitä nuoret pohtivat ja tuntevat kouluampumisen jälkeen, ja miten he tilanteeseen reagoivat? Tutkimukseni tavoitteena on vastata tähän kysymykseen tarkastelemalla nuorten kouluampumisen jälkeen tekemiä kysymyksiä.

Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkälaisia kysymyksiä kouluampuminen herättää nuorissa ja minkälaisia teemoja nuorten esittämistä kysymyksistä voidaan eritellä?
2. Miten nuoruusikä, sukupuoli ja kouluampumisen luonne traumaattisena tapahtumana näkyvät nuorten kysymyksissä?

Pyrkimyksenä on siis saada nuorilta itseltään tietoa siitä, minkälaisia kysymyksiä nuorissa kouluampumisen jälkeen herää. Näin on mahdollista tarjota käytännön työkaluja nuorten kanssa työskenteleville, kuten opettajille, koulun oppilashuoltohenkilöstölle tai nuorisotyöntekijöille, mikäli Suomessa tai ulkomailla tapahtuu kouluampuminen tai muu vastaava tapaus. Työni teoreettisessa osassa tarkastelen traumaattisen kriisin kokemista sekä kouluampumista traumaattisena tapahtumana.

Suomessa kouluampumisiin liittyviä tutkimuksia on tehty vielä vähän, mutta päähuomio on ollut ampumisen välittömästi kokeneiden tai heidän läheistensä selviytymisessä. Suomalainen, Haravuori, Berg, Kiviruusu ja Marttunen (2009) ovat tutkineet Jokelan koulusurmille altistuneiden oppilaiden selvitymistä, ja Oksanen ja Räsänen (2009a, 2009b) ovat kartoittaneet Jokelan asukkaiden vuorovaikutussuhteita ja selvitymistä. Selvitys on osa yhteistyössä Virginia Tech-yliopiston sosiologian laitoksen kanssa toteutettavaa hanketta (Virginia Techn ampumistapauksesta jäljempänä luvussa 3.3). Kii-lakoski (2009) on pohtinut Jokelan tapausta kouluväkivallan ilmentymänä ja Paananen (2008) Tuusulan kunnan nuorisotyön näkökulmasta. Kouluampumisia on tarkasteltu myös journalismin näkökulmasta (Raittila ym. 2008). Kansainvälisissäkin tutkimuksissa

huomio on usein välittömissä uhreissa (esim. Jordan 2003) tai sitten kouluampumisen syissä (esim. O'Toole 2000) ja median uutisoinnissa (Raittila 2008, 15). Itse pyrin laajentamaan näkökulmaa kouluampumisen välillisiin uhreihin, kaikkiin niihin nuoriin, jotka pohtivat ampumistapauksia. Lähestymistapani on samantapainen kuin Tochtermanilla (2002), joka on esittänyt kysymyksiä toisen koulun ja paikkakunnan oppilaille kouluampumisen jälkeen. Omaan työhöni lisäulottuvuutta tuo se, että aineisto on kerätty tapahtumapaikkakunnalla ensimmäisten ampumista seuranneiden viikkojen aikana.

3 KOULUAMPUMINEN ILMIÖNÄ

Tässä luvussa taustoitan tutkimukseni teoreettista osiota tarkastelemalla kouluampumista ilmiönä. Aluksi selvitän kouluampumisen ja kouluväkivallan käsitteitä ja niistä käytettäviä nimityksiä, ja tämän jälkeen tarkastelen lyhyesti Suomessa ja ulkomailla viime vuosikymmenien aikana tapahtuneita kouluampumisia. Lopuksi käsitelen lyhyesti kouluampumisen erityispiirteitä väkivallantekona.

3.1 Kouluampumisen käsite

Kouluampumisia tarkasteltaessa on aluksi syytä pohtia, miten kouluampumisen kaltainen väkivalta määritellään ja mitä nimitystä siitä käytetään. Kiilakoski (2009, 6) puhuu yleisesti kouluväkivallasta, joka on ”koulussa ilmenevää, itseen tai toisiin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa”. Kiilakoski ei halua erottaa kouluampumisia koulujen jokapäiväisestä väkivallasta, vaan asettaa ne samaan väkivallan kehykseen (emt., 13). Jordan (2003, 397–398) taas katsoo, että kouluampumiset eroavat lievemmästä väkivallasta erityisesti uhrien määrän suhteen. Kouluväkivallan määrittelyt voidaankin jakaa karkeasti kahteen ryhmään: toiset määrittelyt ottavat huomioon kaiken koulussa tapahtuvan väkivallan, toiset taas rajaavat kouluväkivallan juuri kuolettavaksi väkivallaksi, jossa uhreja on useita, ja jossa tekijä surmaa tai ainakin hänen suunnitelmaansa kuuluu surmata myös itsensä. (Kiilakoski 2009, 16–17.)

National School Safety and Security Services (i.a.) määrittelee kuolemaan johtavan kouluväkivallan koulussa, sen alueella, koulumatkoilla tai koulun tapahtumissa tapahtuvaksi tai näissä sattuneen tilanteen seurauksena tapahtuvaksi murhaksi, itsemurhaksi tai muuksi kuolemantuottamukseksi, joka ei ole onnettomuus. Yhdysvalloissa enin osa koulussa tapahtuvista kuolettavista väkivallanteoista liittyy ampuma-aseisiin: vuosina 1999–2009 Yhdysvalloissa on kuollut kouluväkivallan seurauksena 275 henkilöä, joista 124 on ammuttu. Seuraavaksi eniten on ollut itsemurhia (49) ja puukotuksia (38). (National School Safety and Security Services i.a.)

Ampumisen yleisyydestä johtuen kuolemaan johtavan kouluväkivallan yhteydessä puhutaan useimmiten juuri kouluampumisesta. Macmillan Dictionary (i.a.) määrittelee kouluampumisen väkivaltaiseksi teoksi, jossa joku, yleensä koulun oppilas, käyttää asetta surmataakseen tai vahingoittaakseen oppilaita, opettajia ja henkilökuntaa. Englannin kielessä käytetään yleensä termiä *school shooting* (esim. O’Toole 2000) tai *rampage* (esim. Newman, Fox, Harding, Metha & Roth 2004).

Kouluampumisesta voidaan kuitenkin käyttää erilaisia nimityksiä. Suomalaisessa mediassa näyttää yleistyneen tapa puhua koulusurmista, esim. Helsingin Sanomat näyttää käyttävän tätä termiä (Palm 2009a; Sillantaus 2008). Myös Raittila ym. (2008) ja Paananen (2008) puhuvat koulusurmista. Särkelä (2008) on valinnut termin koulumurhat, mikä viittaa tapahtuman rikosoikeudelliseen luonteeseen. Tässä työssäni tarkastelen nimenomaan koulussa tapahtuvia ampumistapauksia, ja käytän jatkossa termiä kouluampuminen.

3.2 Kouluampumiset Suomessa

Suomessa on tapahtunut viime vuosina kaksi kouluampumista: vuonna 2007 Tuusulan Jokelassa ja vuotta myöhemmin Kauhajoella. Näitä tapauksia ennen on tapahtunut yksi kouluun sijoittuva ampumistapaus Raumanmeren koulussa Raumalla, kun yläasteikäinen oppilas ampui kaksi oppilastoveriaan vuonna 1989 (Lindfors 2007). Raumanmeren ampumistapaus on jäänyt yleisessä keskustelussa vähälle huomiolle, koska sitä on pidetty yksittäistapauksena eikä tekijä hakenut julkisuutta samalla tavalla kuin myöhemmät kouluampujat. Kiilakoski (2009, 15–16) kuitenkin korostaa Raumanmeren tapauksen merkitystä Suomen ensimmäisenä kouluampumisena ja asettaa sen samalle jatkumolle myöhempien ampumistapausten kanssa.

Kouluampumisille on haettu vertailukohtaa myös muista joukkosurmista, kuten Myyrmannin räjähdyksestä syksyllä 2002, jolloin 20-vuotias miesopiskelija laukaisi tekemänsä räjähteen Myyrmannin ostoskeskuksessa Vantaalla. Iskussa kuoli tekijän lisäksi kuusi ja haavoittui liki 200 ihmistä. (Pojjula 2004, 14.) Uudempana vertailukohtana on nähty kauppakeskus Sellon ampumatapaus uudenvuodenaattona 2009, jolloin mies surmasi ostoskeskuksessa entisen naisystävänsä neljä työtoveria surmattuaan ensin naisen

tämän kotona. Lopuksi mies teki itsemurhan omassa asunnossaan. Sosiaalipsykologian dosentti Atte Oksanen näkee kouluampumiset sekä Myyrmannin ja Sellon tapaukset vihamurhina, jotka ovat osa kansanvälistä väkivaltaista kehitystä ja noudattavat tiettyä kulttuurista käsikirjoitusta. Vihan kulttuuriselle käsikirjoitukselle ominaista on mieskuva, johon kuuluu sorretun kosto, paluu ja väkivaltainen viha. (Snellman 2010.)

Jokelan koulukeskuksessa 11.7.2007 tapahtunut ampuminen on Suomen ensimmäinen koulussa tapahtunut laajamittainen ampumistapaus. Jokelan koulukeskuksessa toimii yläaste ja lukio, ja koulussa oli lukuvuonna 2007–2008 489 oppilasta ja 43 opettajaa (Oikeusministeriö 2009, 48). Koulun 18-vuotias miesabiturientti surmasi koulussa kuusi lukion oppilasta, terveydenhoitajan ja rehtorin sekä haavoitti itseään kuolettavasti päähän. Ennen tapahtumaa tekijä oli ladannut internetiin tapahtumaan liittyviä tekstejä ja kuvia tiedostonimillä ”Jokela High School Massacre”, ”Attack Information” ja ”Jokelan lukio”. (Keskusrikospoliisi 2008.) Näissä tiedostoissa tekijä esitteli suunnitelmaansa sekä kuvia aseestaan. Tekijä oli myös kirjoittanut pitkän englanninkielisen manifestin, jossa hän selvitti tekonsa taustoja ja motiiveja mm. yli-ihmisyyteen, luonnonvalintaan ja ihmisvihaan liittyen (tekijän kirjoitukset luettavissa mm. osoitteessa www.oddculture.com).

Vajaa vuosi Jokelan tapahtumien jälkeen 23.9.2008 Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Sedun Kauhajoen toimipisteessä tapahtui uusi kouluampuminen, kun koulun 22-vuotias miesopiskelija ampui yhdessä luokassa 10 ihmistä sekä lopuksi itseään päähän menehtyen myöhemmin sairaalassa. Lisäksi ampuja sytytti koulurakennuksessa useita tulipaloja sekä yritti surmata ulkona olevia poliiseja ja palomiehiä. Kauhajoen kouluampuminen on Suomen itsenäisyyden ajan vakavin rikos. (Kerkelä 2009.) Jokelan ampujan tavoin myös Kauhajoen ampuja oli ladannut internetiin videoita suunnitelmastaan (kuvia videoista nähtävillä osoitteessa www.oddculture.com).

Molempien ampumistapausten jälkeen Suomessa on tehty lukuisia kouluihin kohdistuneita perättömiä uhkauksia, Kauhajoen tapausta seuranneen puolen vuoden aikana peräti 250 uhkausta. Osa uhkauksista on johtanut poliisin toimenpiteisiin, kuten koulujen evakointeihin. Uhkauksia tehneitä vastaan on vireillä useita syyteharkintoja, ja vuoden 2008 loppuun mennessä kaksi henkilöä oli tuomittu uhkauksista sakkoihin. (Heikkinen 2009.)

3.3 Kouluampumiset ulkomailla

Kouluampumisia on usein pidetty amerikkalaisena ilmiönä, sillä eniten tapauksia on ollut Yhdysvalloissa. Infoplease-sivuston (i.a.) mukaan vuoden 1996 jälkeen maailmassa tiedetään tapahtuneen 59 kouluampumista, joista 44 Yhdysvalloissa. Yhdysvaltojen jälkeen eniten ampumisia on ollut Saksassa ja Kanadassa. Yksittäisiä tapauksia on ollut mm. Skotlannissa, Ruotsissa ja Alankomaissa. Historian tuhoisin kouluampuminen on Virginia Tech-yliopistoon vuonna 2007 tehty isku, jossa kuoli yhteensä 33 ihmistä. (Infoplease i.a.)

Tunnetuin ulkomailla tapahtuneista kouluampumisista lienee Columbinen lukiossa Littletonissa Coloradossa tapahtunut ampuminen vuonna 1999, jolloin kaksi oppilasta surmasi 12 oppilasta, yhden opettajan ja lopuksi itsensä. Columbinen surmaajista on tullut jonkinlaisia kulttihahmoja, joihin myöhemmät kouluampujat, esim. juuri Jokelan ampuja, ovat viitanneet. Michale Mooren Oscar-palkitussa dokumenttielokuvassa *Bowling for Columbine* tarkastellaan paitsi Columbinen tapausta, myös laajemmin amerikkalaisten suhdetta aseisiin. (vrt. Kiilakoski 2009, 47–49.)

Kouluampumistapausten suuri määrä Yhdysvalloissa on lisännyt viranomaisten huomiota kouluihin kohdistuneisiin uhkauksiin. Uhkauksella tarkoitetaan tilannetta, jossa joku ilmaisee aikomuksensa vahingoittaa toisia tai käyttäytyä väkivaltaisesti. Uhkaus voidaan ilmaista joko suullisesti, kirjallisesti tai symbolisesti esim. elein. Yhdysvaltain liittovaltion poliisin FBI:n kehittämässä mallissa uhkaukset jaetaan kolmeen ryhmään: matalan, keskisuuren ja korkean riskin uhkauksiin. (O’Toole 2000, 6, 27–30.)

Tätä kirjoittaessani viimeisimmät kouluampumiset ovat tapahtuneet Winnendenissä Saksassa maaliskuussa 2009, Bakussa Azerbaidžanissa huhtikuussa 2009 sekä Pécsissä Unkarissa marraskuussa 2009. Lisäksi Saksassa tapahtui syyskuussa 2009 isku, jossa opiskelija hyökkäsi kouluun polttopulloin aseistautuneena. (Ahtiainen 2009; Helsingin Sanomat 2009a; Helsingin Sanomat 2009b; Suomen Kuvalehti 2009.)

3.4 Kouluampumisen ominaispiirteitä

Kouluampumisessa väkivallantekona voidaan erottaa tiettyjä ominaispiirteitä, jotka toistuvat useimmissa kouluampumistapauksissa. Kivivuoren (2008, 18) mukaan tyypillinen kouluampuja on nuori poika tai mies, jolla ei ole aiempaa rikostaustaa ja jolle ampumaseet ovat tuttuja. Tyypillistä kouluampumisille on myös se, että tekijät jäljittelevät aikaisempia ampumistapauksia. O'Toolen (2000, 24) mukaan koulu-uhkaukset lisääntyvät aina voimakkaasti kouluampumistapauksen jälkeen.

Kopioilmiö liittyy läheisesti siihen, että tekijät jättävät usein teostaan jonkinlaisen dokumentin. Jokelan ja Kauhajoen ampujat laittoivat internetiin kirjoituksia ja kuvia suunnitelmastaan. Virginia Techin ampuja taas lähetti medialle tekemänsä videon. Columbinen lukion ampujat olivat tehneet sekä nauhoituksia että laittaneet materiaalia verkkoon. Tekijät myös viittaavat dokumenteissaan toisiinsa: sekä Virginia Techin että Jokelan ampujat viittasivat viesteissään Columbinen ampujiin. (Kivivuori 2008, 18; Kiilakoski 2009, 47.)

O'Toolen (2000, 3–4) mukaan kouluampumisiin liittyy paljon virhetulkintoja ja väärää tietoa. Näin tapahtuu myös tutkimuksissa, koska monet ampumisia koskevat tiedot ovat salaisia ja vain viranomaisten ulottuvilla. Keskeisiä kouluampumisiin liittyviä väärintulkintoja ovat mm. seuraavat: kouluampumiset ovat epidemia, kaikki ampujat ovat yksinäisiä ja keskenään samanlaisia, keskeinen motiivi on usein kosto ja tärkein riskitekijä on helppo pääsy aseisiin.

O'Toolen (2000, 10, 15) mukaan kouluampujia voidaan kuitenkin tarkastella niin persoonaan, perheeseen, kouluun kuin sosiaalisiin suhteisiin liittyvien tekijöiden kautta. Näiden tekijöiden pohjalta Yhdysvalloissa on laadittu malli, jolla koulu-uhkauksia pyritään arvioimaan. O'Toole korostaa, ettei malli ole ”tarkastuslista”, jonka avulla kouluampujat voidaan ennalta tunnistaa, vaan sen avulla voidaan uhkauksen jälkeen arvioida tilanteen vakavuutta. Yksittäisiä tekijöitä ei tule myöskään koskaan tarkastella irrallaan kokonaisuudesta.

Kouluampujilla todettuja persoonaan liittyviä tekijöitä ovat masennustaipumus, heikko turhautumisen sietokyky, voimakas huomion tarve, empatian puute, epäsoviva huumori

sekä voimakas epäoikeudenmukaisuuden kokemus. Perheeseen liittyviä tekijöitä taas ovat hankalat perhesuhteet, poikkeavan käytöksen tunnistamisen heikkous, pääsy aseisiin sekä se, ettei internetin ja television käyttöä valvota. Kouluun liittyviä tekijöitä ovat muun muassa oppilaan heikko kiinnittyminen kouluun, joustamaton ja vaikenemiseen perustuva kulttuuri koulussa, rajoittamaton pääsy internetiin sekä joidenkin oppilasryhmien pitäminen muita arvokkaampina. Sosiaalisten tekijöiden osalta olennaisia ovat esim. oppilaan koulun ulkopuoliset harrastukset, internetin vertaisryhmät sekä suhtautuminen päihteisiin. (O'Toole 2000, 17–24.)

Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien jälkeen Suomessa on pohdittu paljon kouluampumisiin johtavia syitä. Hoikkala (2008, 5–6) on koonnut keskeisiä kouluampumisen selitysmalleja. Näitä ovat muun muassa psykologiset selitykset (tekijän mielenterveysongelmat), internetin merkityksen korostaminen (kasvottomat vertaisryhmät), yhteisöllisyyden heikentyminen, ampuma-aseluvan helppo saaminen sekä kouluterveydenhuollon ja oppilashuollon heikentyneet resurssit. Hoikkala jakaa nämä selitykset metodologisesti individualistisiin ja holistisiin tulkintoihin. Individualistiset tulkinnat korostavat tapauksen yksittäisluonnetta, holistiset tulkinnat taas hakevat laajempia yhteiskunnallisia selityksiä.

4 TRAUMAN KOKEMINEN

Tässä luvussa keskityn trauman kokemiseen. Määrittelen ensin keskeiset käsitteet sekä tarkastelen stressin kokemista ja stressireaktion vaiheita. Tämän jälkeen selvitän nuoruusiän vaikutusta trauman kokemiseen sekä lyhyesti kriisin synnyttämää tiedontarvetta.

4.1 Stressi, kriisi ja trauma

Trauman kokemista tarkasteltaessa on syytä aluksi määritellä kolme keskeistä käsitettä: stressi, kriisi ja trauma. Stressillä tarkoitetaan psyykkistä olotilaa, joka ilmenee hyvin aktiivisena keskushermoston tilana. Stressin voi aiheuttaa jokin ilmiö tai tapahtuma (esim. elämänmuutos). Stressi voi olla sekä myönteistä että kielteistä. Myönteinen stressi voi innostaa ja antaa tarmoa, jos ihminen kokee hallitsevansa tilanteen ja kyky käsitellä stressiä on riittävä. Kielteiseksi stressi muuttuu, jos vaatimukset ovat ylivoimaisia eivätkä voimat riitä vaatimusten kohtaamiseen. (Hammarlund 2004, 88, 171–173.)

Kriisistä puhutaan silloin, kun stressin aiheuttava tekijä tai tapahtuma on sellainen, etteivät aiemmat kokemukset, tiedot ja reaktiotavat riitä sen käsittelyyn. Kriisissä stressi kasvaa siis niin suureksi, ettei ihminen pysty sitä käsittelemään. (emt., 88). Kriisit voivat olla sekä ns. kehityskriisejä, jotka liittyvät ihmisen normaaliin kypsyminenprosessiin, että traumaattisia kriisejä (Pojula 2007, 30–31).

Traumasta on kyse silloin, kun stressiä aiheuttava tilanne on hyvin poikkeuksellinen ja odottamaton ulkoinen tapahtuma, joka aiheuttaa niin suuren stressin, ettei ihminen pysty sitä käsittelemään. Traumaattinen tapahtuma voi olla joko luonnon tai ihmisen aiheuttama. Ihmisen aiheuttaman tapahtuman syynä voi olla inhimillinen virhe (esim. onnettomuus) tai se voi olla tahallinen (Pojula 2007, 281). Traumaattinen kriisi uhkaa ihmisen koko elämäntarkoitusta, sosiaalista identiteettiä ja turvallisuutta (Hammarlund 2004, 88). Trauma on alunperin lääketieteen termi, jolla on tarkoitettu ulkoisesta tapahtumasta syntynyttä fyysistä vammaa. Freud laajensi termin koskemaan myös mielen ilmiöitä. (Saari 2003, 16.)

4.1.1 Stressin kokeminen

Stressin kokeminen liittyy keskeisesti emootioihin. Emootiot ovat monimutkaisia hermostollisia ja kemiallisia vasteita. Traumaattisessa tilanteessa emootiot aktivoituvat ja säätelevät ihmisen toimintaa ja tunteita eloonjäämisen varmistamiseksi. Elimistöön erittyy stressihormonia, etenkin kortisolia, joka aktivoi ihmisen itseohjautuvan eli autonomisen hermoston sympaattisen osan. (Poiijula 2007, 77.) Sympaattinen hermosto valmistaa elimistöä taistelemaan tai pakenemaan. Sympaattisen hermoston aktivoituessa sydämen syke nousee, verisuonet ja hengitystiet laajenevat, hikoilu lisääntyy ja ihminen valpastuu henkisesti. (Hammarlund 2004, 173.)

Stressin kokeminen ja fyysisten stressireaktioiden määrä riippuu paitsi itse tapahtumasta, myös kuormituksen kestosta ja voimakkuudesta (Hammarlund 2004, 100). Ulkoisten tekijöiden ohella keskeistä on tapahtuman merkitys ihmiselle: miten ihminen käsittää, tulkitsee ja kokee jonkin tapahtuman (Cullberg 1993, 8). Ihmisen tulkintaan vaikuttavat aiemmin käsittelemättömän stressin vaikutukset ja yksilölliset tekijät, kuten geeniperimä ja lapsuus (Hammarlund 2004, 100). Cullberg (1993, 9) erottaakin tässä mielessä ”puhtaan”, poikkeavasta rasituksesta aiheutuvan kriisireaktion, sekä ”neuroottisen” reaktion, jolloin trauman todellinen merkitys ulkoisesti katsoen ylikorostuu ja esiin nousee piileviä psyykkisiä ongelmia.

4.1.2 Kriisireaktion vaiheet

Kriisireaktiossa erotetaan yleensä neljä pääasiallista vaihetta: sokki-, reaktio-, työstämis- ja uudelleen orientoitumisen vaihe (Saari 2003, 41). Sokkivaihe tarkoittaa nimensä mukaisesti sokkia, jolloin ihmisen tietoisuuden tila on muuttunut. Sokissa ihminen ei pysty sisäistämään ja käsittelemään asiaa, ja tunteet lukkiutuvat pinnan alle. Sokkivaihetta leimaavat emotionaalinen etäisyys ja asioiden lohkominen eli dissosiaatio, jolloin tapahtunut ikään kuin suljetaan ihmisen oman todellisuuden ulkopuolelle. Toinen reaktiomalli sokissa on paniikki, destruktiivisuus ja hämmennys. Sokkivaihe kestää yleensä lyhyestä hetkestä muutamiin päiviin. (Cullberg 1993, 23; Hammarlund 2004, 98.)

Reaktiovaihe alkaa, kun henkilö sokin jälkeen alkaa ymmärtää asioiden todellisen tilan. Reaktiovaiheessa ihminen yrittää saada järjestystä sekasortoiseen tilanteeseen sekä päästä yhteyteen tapahtuneen kanssa. Reaktiovaiheelle ominaisia ovat sekä surureaktiot että masennus ja syyllisyyden ja pelon tunteet, mutta myös helpotus ja viha. Väkivaltatilanteen tai itsemurhan jälkeen pelon tunteet voivat kohdistua myös itseen: voiko minullekin käydä samoin? Reaktiovaiheessa ihminen voi käyttää erilaisia puolustusmekanismeja, kuten torjuntaa, kieltämistä ja rationalisointia. Reaktiovaihe kestää yleensä muutamia kuukausia. (Cullberg 1993, 23–25; Saari 2003, 54; Hammarlund 2004, 98–99.)

Reaktiovaiheen jälkeen alkaa työstämisvaihe, jolloin ihminen jatkaa asian työstämistä omassa mielessään tietoisesti ja tiedostamatta. Ihminen alkaa suuntautua tulevaisuuteen sen sijaan, että keskittyisi vain traumaan ja menneisyyteen. Työstämisvaihe kestää yleensä kauan, jopa vuoden. Trauman onnistuneen käsittelyn jälkeen on mahdollista siirtyä uudelleen orientoitumisen vaiheeseen, jolloin ihminen hyväksyy tapahtuneen ja käsitelystä kriisistä tulee osa elämää. (Cullberg 1993, 29; Saari 2003, 60–68.)

Kriisin käsittely ei kuitenkaan aina etene edellä esiteltyjen vaiheiden mukaisesti, vaan kriisireaktio on altis häiriöille. Käsittelyprosessi voi juuttua eri vaiheisiin, kuten sokki- tai reaktiovaiheeseen. Sokkivaiheeseen juuttuminen tarkoittaa, ettei ihminen työstä tapahtumaa, vaan elää kuin mitään ei olisi tapahtunut. Reaktiovaiheeseen juuttumisessa taas voimakkaat reaktiot ja oireet jäävät päälle. Tällöin vaarana on voi olla lyhtkestoisen akuutin stressihäiriön (ASD) tai traumaperäisen stressihäiriön (PTSD) kehittyminen. (Saari 2003, 74–77; Haravuori, Suomalainen & Marttunen 2009, 485.)

4.2 Nuoruusikä ja traumaattinen tapahtuma

Nuoruusiällä tarkoitetaan kehitysvaihetta, jossa nuori kehittyy lapsesta aikuiseksi. Nuoruuden kehitykseen vaikuttavat ainakin neljää kokonaisuutta: fysiologinen kypsyminen, ajattelutaitojen kehitys, sosiaalisen kentän laajentuminen sekä sosiaalis-kulttuurisen ympäristön muutos. Ajattelun kypsymisessä keskeistä on aikaisempaa abstraktimman, yleisellä tasolla tapahtuvan ja tulevaisuuteen suuntautuvan ajattelun kehittyminen. Nuoruusiässä sosiaalinen kenttä laajentuu, kun nuori alkaa viettää aikaa perheen sijasta yhä enemmän ikätovereiden parissa. Nuoren kypsyminen ja valmiuksien lisääntyminen taas

vaikuttavat sosiaalisen ympäristön odotuksiin ja suhtautumiseen. Kehityspsykologiassa puhutaan normatiivisista elämäntapahtumista, rooli-odotuksista tai kehitystehtävistä. Nämä kehitystehtävät liittyvät sukupuoli-identiteetin omaksumiseen, koulutuksen hankkimiseen sekä työ- ja perhe-elämään valmistautumiseen. (Nurmi ym. 2006, 126, 130–131.)

Nuoren kehitysvaihe ja ikä vaikuttavat keskeisesti siihen, miten nuori kokee traumaattisen tapahtuman. Tiedon ja elämänkokemuksen puute sekä ajattelun kehityksen keskenräisyys vaikuttavat lapsen ja nuoren kykyyn ymmärtää traumaattisia tapahtumia ja kuolemaa (Munson 2002, 135; Poijula 2007, 94). Aivan pienillä lapsilla on maaginen suhtautuminen kuolemaan, ja he uskovat, että kuolema voidaan välttää tai peruuttaa. Ajan myötä lapsen suhtautuminen kuolemaan muuttuu konkreettisemmaksi, ja yhdeksän tai kymmenenvuotiaana lapset alkavat ymmärtää, että kaikki kuolevat, myös he itse. (Hammarlund 2004, 153.)

Munsonin (2002, 135) mukaan kouluikäisillä lapsilla on jo kehittynyt ymmärräys erilaisista kriiseistä, ja nuoruusikää kohti mentäessä vertaisryhmän merkitys kriisien käsittelyssä korostuu. Nuorilla kriisit voivat aiheuttaa voimakkaita emotionaalisia reaktioita, ja voivat vaikuttaa tulevaisuudensuunnitelmiin. Kriisin jälkeen nuori saattaa alkaa suunnitella hakeutumista auttamistyöhön. (Munson 2002, 141–142.)

Helanderin (2008, 9) mukaan nuoret kykenevät käyttämään kehittyneitä, aikuisille tyyppisiä selvitytymiskeinoja. Nuorten selviytymisvoimavaroista voidaan erottaa fyysiset, emotionaaliset ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvat voimavarat. Pojat käyttävät enemmän fyysisiä keinoja kuten urheilua, tytöt taas emotionaalisia ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvia keinoja kuten keskustelua. Vertaisryhmien, kuten ystävien, kavereiden ja luokkatovereiden, merkitys on nuorilla suuri. (Helakorpi, Helander & Jahnukainen 2005, 42–54.)

Kriisitilanteen käsittelyssä olennaista on psyykkisen kestokyvyn ja pärjäämisen, eli resilienssin lisääminen, itseluottamuksen tukeminen sekä traumaattisen kokemuksen integroiminen omaan persoonallisuuteen (Saari 2008). Integroimisen vastakohtana on dissosiaatio, jossa ihminen kieltää asian tai lohkaa sen erilleen muusta elämästään (Hammarlund 2004, 98; Nyqvist 2008, 18). Nuorilla kriisin kohtaamiseen liittyviä valmiuksia

ei aina ole, koska niiden kehittyminen vaatii kokemuksia aiemmista vaikeuksista, itsensä tuntemista ja kokemusta kriiseistä selviytymisestä (Saari 2008).

Haravuoren, Suomalaisen ja Marttusen (2009, 485–486) mukaan nuorten traumahäiriöt vastaavat aikuisten taudinkuvaa, kun lasten oireet ovat täysin poikkeavia. Trauman kokemisessa nuoruusiällä on kuitenkin kahdessa mielessä merkittävä rooli. Ensinnäkin nuoret ovat muita ikäryhmiä suuremmassa vaarassa joutua osallisiksi traumaattisen tapahtumaan, koska nuoret käyttäytyvät usein riskialttiisti. Toisaalta nuoruuteen liittyy olennaisesti kokemus kaikkivoipaisuudesta ja pyrkimys nuoruuden kehitystehtävien kautta kohti itsenäisyyttä. Traumaattinen tapahtuma saattaa romuttaa nuoruudelle ominaisen kaikkivoipaisuuden kokemuksen ja hidastaa kehitystehtävien toteutumista ja nuoren itsenäistymistä.

4.3 Tiedontarve traumaattisen tapahtuman jälkeen

Traumaattisen tapahtuman tai suuronnettomuuden jälkeen tiedontarve sekä uhrien lähi-piirissä että suuren yleisön keskuudessa on suuri (Saari 2003, 131). Kriisitilanteissa tiedontarve kasvaa suhteessa tapahtuman vakavuuteen. Tehostettua viestintää tarvitaan erityisesti silloin, kun väestöön tai johonkin sen osaan kohdistuu henkeen tai terveyteen liittyvää uhkaa. Tietoa tarvitaan paitsi viranomaisten toiminnasta myös siitä, miten väestön odotetaan toimivan. Tiedon saaminen on toiminnan tärkeä edellytys, mutta se myös lisää turvallisuuden tunnetta ja vähentää huhujen aiheuttamaa epävarmuutta. (Pelastusopiston varautumisyksikkö 2004; Kuntaliitto 2009.)

Paitsi käytännön asioiden hoitamisessa tiedontarpeella on tehtävänsä myös traumaattisen asian käsittelyssä. Ihmisellä on tarve tietää, mitä on tapahtunut, miten, milloin, missä ja miksi sekä ketkä ovat olleet osallisina. Ihminen ei toisaalta haluaisi tietää tapahtuman yksityiskohtia, mutta toisaalta miettii niitä lakkaamatta. Esimerkiksi murhan jälkeen ihminen miettii usein teon raakuutta ja kuolevan kärsimyksiä, mutta samalla haluaa tietää teon yksityiskohtia. Ajatukset liittyvät murhaa edeltäviin, sen aikaisiin ja jälkeisiin tapahtumiin. (Poijula 2007, 269–270.) Parkkonen (2009) kuvailee seuraavassa Kauhajoen kouluammuskelussa lapsensa menettäneen äidin tiedontarvetta. Kysymys on oikeudenkäynnistä, jossa kauhajokelaista komisariota syytettiin kuolemantuottamukses-

ta tämän puhutettua ampujaa ampumista edeltävänä päivänä ja päätettyä antaa ampujan pitää aseensa.

Mervi miehineen on ollut läsnä lähes joka istunnossa. Jo aiemmin he olivat ottaneet selvää kaikesta mahdollisesta tapahtuneeseen liittyvästä, mutta käräjillä he ovat joutuneet kuulemaan ja näkemään lisää yksityiskohtia.

- Oikeudenkäynnin seuraaminen on ollut raskasta mutta tärkeää. Haluan tietää kaikki taustat. Tietäminen on tuskallista mutta samalla helpottavaa.

Rubin Wainribin (2006, 21) mukaan toipuminen edellyttää, että ihminen jäsentää tilannetta erilaisten kysymysten avulla, kuten miksi näin on tapahtunut, kuinka vastaava voidaan jatkossa estää ja onko missään ylipäänsä turvallista. Saaren (2003, 133) mukaan faktat ovat välttämättömiä totuuden kohtaamisessa ja hyväksymisessä. Lisäksi tärkeää on ihmisen subjektiivinen kokemus tapahtumien kulusta. Selviämisen kannalta olennaista on totuuden kohtaaminen. Totuus jättää rauhaan, vaikka se olisi kuinka kamala tahansa. (Saari 2003, 206, 213, 216–217; Hammarlund 2004, 123.)

5 KOULUAMPUMINEN TRAUMAATTISENA TAPAHTUMANA

Tässä luvussa jatkan työn teoreettisen taustan rakentamista tarkastelemalla kouluampumista traumaattisena tapahtumana. Pysin tarkastelussani ottamaan huomioon sen, että tutkimukseni aineisto koskee nuoria, jotka eivät ole altistuneet kouluampumiselle itse tapahtumapaikalla, vaan mediassa sekä kotipaikkakunnalla ja koulussa käydyin keskustelun kautta.

5.1 Traumaattisen tapahtuman tunnusmerkit kouluampumisessa

Tarkasteltaessa kouluampumista traumaattisen kriisin käsitteiden avulla on syytä aluksi pohtia, millä ehdoilla kouluampumista voidaan pitää traumaattisena tapahtumana. Saaren (2003, 22) mukaan traumaattisen tapahtuman keskeinen tunnusmerkki on ennakoimattomuus: tapahtuma tulee odottamatta, kuin ”salama kirkkaalta taivaalta”.

Jokelan kouluampuminen oli ensimmäinen laajamittainen ampumistapaus suomalaisessa koulussa, ja sinällään täysin odottamaton. Raittila ym. (2008, 14) luonnehtivat sitä uudelleenlaiseksi ja yllätykselliseksi kriisiksi. Mediassa Jokelan ampumistapaus nähtiin joko yksittäistapauksena (Hakala 2009, 93) tai se rinnastettiin Myyrmäen pommi-iskuun (Raittila ym. 2008, 134). Kiilakosken (2009, 14) mukaan Jokelan kouluampuminen nähtiin julkisessa keskustelussa radikaalisti uutena ja pelottavana tapahtumana, joka toi aivan uuden ulottuvuuden suomalaiseen todellisuuteen. Se, mitä voitiin järkevästi odottaa, ylittyi moninkertaisesti.

Cameron (2000, 4–5) pitää odottamattomuuden astetta keskeisenä trauman kokemisen kannalta. Esimerkiksi liikenneonnettomuudella tai baari-illan jälkeen tapahtuvalla väkivallanteolla on korkea odotettavuus, kun taas turvallisena pidetyssä koulussa tapahtuvan, nuoren tekemän väkivallanteon odotettavuus on alhainen. Mitä alhaisempi odotettavuus on, sitä suurempi trauma tapahtumasta yleensä seuraa.

Lähipiirille kouluampumiset eivät välttämättä ole yhtä odottamattomia kuin suurelle yleisölle. Kouluampujat laittavat usein internetiin tekoaan koskevia viestejä tai puhuvat

suunnitelmistaan keskustelupalstoilla tai kaveripiirissä, mutta lähipiiri ei välttämättä ota todesta nuoren puheita tai näe tarpeelliseksi ottaa yhteyttä viranomaisiin. Jokelan kouluampujan nettituttu tiesi ampumisuunnitelmasta, mutta oletti ettei se ole vielä ajankohmainen, ja uskoi pystyvänsä puhumaan tekijän ympäri (Sillantaus 2008, 36). Myös Kauhajoen ampuja oli puhunut tuttavilleen etukäteen ampumisuunnitelmistaan, mutta todennut myöhemmin puheiden olleen pilaa (Jantunen 2008). Kauhajoen ampuja oli ampumistapausta edeltävänä päivänä poliisin kuultavana inernetiin laittamiensa ampumavideoiden takia, mutta häneltä ei otettu asetta tai aseenkantolupaa pois (Yle uutiset 2009).

Pitkäkään kouluampumisten historia ei silti takaa, että niitä voitaisiin paremmin ennakoita. O'Toolen (2000, 3) mukaan Yhdysvalloissakin kouluampumisten ennustaminen on vaikeaa: kouluampumiset ovat väkivallantekoina harvinaisia, monilla nuorilla on riskitekijöiksi luokiteltavia oireita eikä tekijällä useinkaan ole aiempaa rikostaustaa. On vaikeaa arvioida, kuka nuori seuraavaksi päättää tarttua aseeseen.

Traumaattiselle tapahtumalle ominaista on myös kontrolloimattomuus: ihminen ei voi vaikuttaa tapahtumien kulkuun omalla toiminnallaan (Saari 2003, 23–25). Kouluampumisille on ominaista uhrien sattumanvaraisuus, iskuja ei ole yleensä suunnattu tiettyjä henkilöitä kohtaan. Yksittäisten henkilöiden sijasta isku kohdistuu instituutioon, ja kuka tahansa instituutioon kuuluva voi periaatteessa joutua sen kohteeksi. (Kiilakoski 2009, 16–17.)

Saaren (2003, 25–27) mukaan traumaattinen tapahtuma koettelee ja muuttaa elämänarvoja niin, että ihminen tulee tietoiseksi omasta haavoittuvuudestaan, ja hänen maailmankuvansa, elämäkatsomuksensa ja elämänarvonsa muuttuvat. Tapahtuman jälkeen ”kaikki muuttuu”, ja ihminen pohtii elämän oikeudenmukaisuutta ja kokee turvattomuutta. Tällaisia vaikutuksia on luonnollisesti ulkoa päin mahdotonta määritellä. Trauman kannalta olennaista on paitsi itse tapahtuma myös tapa, jolla ihminen tapahtuman kokee (Cullberg 1993, 8–9). Kouluampumista, kuten muutakaan äkillistä tilannetta, ei siis voida ulkoapäin määritellä traumaattiseksi, ennen kuin tiedetään, miten yksilö tilanteen kokee ja minkälaisia voimavaroja hänellä sen käsittelyyn on (vrt. Järnefelt 1999, 368).

5.1.1 Uhrien määrittely

Kouluampumista traumaattisena tilanteena voidaan lähestyä myös uhrien määrittelyn kautta. Yleensä uhreina pidetään välittömästi tilanteessa loukkaantuneita tai kuolleita ihmisiä. Saaren (2003, 33) mukaan psykologisessa mielessä uhreja ovat kuitenkin kaikki ne, joita tapahtuma syvästi järkyttää. Ihminen reagoi paitsi itse tapahtumaan myös mielikuvaan siitä, mitä olisi voinut tapahtua. Psykologiseksi uhriksi voi siis joutua monesta eri katsantokannasta; läheisen, pelastushenkilökunnan tai sivullisen roolista.

Saari (2003, 39) jakaa traumaattisen tapahtuman psykologiset uhrit välittömiin ja välillisiin uhreihin. Jokelan kouluampumisen yhteydessä tätä luokittelua on Kiilakosken (2009, 21) mukaan käyttänyt Jokelan kirkon kriisikeskusta johtanut Anna Cantell-Forsbom. Välittömiä uhreja ovat tilanteessa kuolleet, vammautuneet ja mukana olleet. Välillisiä uhreja taas on laaja joukko: omaiset, läheiset, työtoverit, evakuoitunut, auttajat ja heidän läheisensä, tapahtumaa seuranneet ulkopuoliset sekä henkilöt, joiden henkiin tasapainoon tapaus vaikuttaa tai jotka olisivat voineet olla tapahtumapaikalla eli ns. piilouhrit. (Saari 2003, 39.) Munson (2002, 137) jakaa välilliset uhrit edelleen sekundaari- ja tertiäriuhreihin. Sekundaariuhreja ovat omaiset, tertiäriuhreja kaikki ne, joilla on tapahtumaan epäsuora yhteys.

Välittömillä uhreilla traumatisoituminen on luonnollisesti voimakkainta: Suomalaisen ym. (2009, 14) mukaan Jokelan koulukeskuksen oppilaista 66 prosenttia koki huomattavaa, 22 prosenttia vakavaa ja seitsemän prosenttia äärimmäistä altistumista traumaattiselle tapahtumalle. Kiilakosken (2009, 20) haastattelemat tuusulalaiset nuorisotyöntekijät ovat kertoneet, että Kauhajoen ampumatapaus aiheutti voimakkaita reaktioita Jokelessa, kun taas muualla Tuusulassa asiaan suhtauduttiin rauhallisemmin. Toisaalta Kiilakoski (emt.) kertoo Pohjois-Suomessa tekemistään haastatteluista, joissa ilmeni kouluampumisten herättämiä voimakkaita reaktioita. Eräs esimerkki kouluampumisen laajalle leviävistä vaikutuksista on Kauhajoen ampumistapauksen jälkihoito, joka ulottuu monelle paikkakunnalle ja jonka piirissä on lähes 90 000 ihmistä (Palm 2009b), siis monin verroin enemmän kuin itse tapahtumapaikalla.

5.1.2 Murha, itsemurha ja katastrofi

Kriisitilanteena kouluampuminen on ihmisen aiheuttama tahallinen teko, ja sitä voidaan verrata niin murhaan, itsemurhaan kuin suuronnettomuuteen. Kouluampuminen on määritelmän mukaan väkivaltatilanne, jossa on useita kuolonuhreja, ja jossa tekijä yleensä surmaa myös itsensä. Suunnitelmallisuus tekee teosta murhan (Kiilakoski 2009, 13), ja useat kuolonuhrit katastrofin (Jordan 2003, 398).

Kuolemana murha on paitsi väkivaltainen myös tahallinen. Murha murtaa ihmisen perususkomuksia, jotka liittyvät turvallisuuteen, ihmisten luotettavuuteen ja elämän hallittavuuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Murha loukkaa käsitystä ihmisen oikeudesta elämään ja rikkoo kaikkea sitä vastaan, minkä on opetettu olevan oikeaa ja rehellistä. Ihminen alkaa miettiä, ovatko muutkin hänen oikeana pitämänsä uskomukset väärä. (Poijula 2007, 269, 272.)

Kouluampumisessa olennaista on myös se, että henkirikoksen uhrin ovat nuoria ja tekijä on itsekin nuori. Suomessa alle 15-vuotiaiden tekemät surmat ovat harvinaisia, ja 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä surmia on muutama vuodessa. Ikäryhmässä 18–20-vuotiaat surmia tehdään jo enemmän; vuosina 1996–2005 surmia tehtiin keskimäärin lähes yhdeksän vuodessa. Nuorten tekemien henkirikosten määrä on kuitenkin syklistä: ne lisääntyvät taloudellisella nousukaudella ja vähenevät laskukauden aikana. Nuorten tekemät surmat ovat raaempia ja suunnitellumpia kuin aikuisten tekemät. Enin osa nuorten tekemistä surmista on poikien tekemiä, ja useimmiten uhrina on ennestään tuntematon henkilö. (Lehti 2007, 9–11, 24–26, 74–75.)

Nyqvistin (2007, 11–12) mukaan lasten ja nuorten tekemään väkivaltaan reagoidaan korostuneesti ja siihen kiinnitetään paljon enemmän huomiota kuin aikuisten lapsiin kohdistamaan väkivaltaan. Nyqvistin (emt.) mukaan lasten ja nuorten tekemä väkivalta herättää moraalista paniikkia, ja siihen reagoidaan helposti esim. lainsäädännöllä. Esi-merkkinä tästä voidaan pitää Jokelan koulusurmien tutkintalautakunnan esittämää suositusta aselakien kiristämisestä ja aseiden määrän vähentämisestä (Oikeusministeriö 2009, 123).

Kouluampumiseen liittyy useimmiten myös tekijän itsemurha, vaikka se yleisessä keskustelussa jääkin usein vähälle huomiolle: ennemmin pohditaan vaikuttimia muiden surmaamiselle kuin itsemurhalle (esim. Hoikkala 2008). Lähipiirille itsemurha on pelottava ja syyllistävä tapahtuma. Itsemurhan tapahduttua jälkeenjääneiden mielessä risteilee paljon kysymyksiä, ennen muuta se, olisiko tapahtuman voinut estää. Itsemurha synnyttää sekä trauman ennakoimattomasta tapahtumasta että surun läheisen menettämisestä. (Itsemurhan tehneiden läheiset i.a.)

Kouluampumisen yhteydessä tapahtuvan itsemurhan vertailukohdaksi voidaan ottaa murha-itsemurha, jolloin henkirikoksen tekijä surmaa myös itsensä. Kun uhreja on useita, voidaan puhua massamurha-itsemurhasta. Murha-itsemurhat tapahtuvat yleensä lähisuhteissa ja kohdistuvat harvoin tuntemattomiin tai lähipiiriin ulkopuolisiin tuttuihin henkilöihin. Suomessa noin viidestä kahdeksaan prosenttia henkirikoksista johtaa tekijän itsemurhaan. Kun murhan motiivina pidetään aggressiota, käytetään yleensä juuri termiä murha-itsemurha. Kun motiivina on suojelunhalu eli ns. harhainen altruismi, puhutaan usein laajennetusta itsemurhasta. (Nikunen 2005, 19–21, 35.)

Suomessa alle 15-vuotiaiden itsemurhat ovat harvinaisia, mutta nuorten itsemurhat lisääntyvät voimakkaasti 15–19-vuotiaiden ikäluokassa. Kaikista itsemurhan tehneistä 15–24-vuotiaiden nuorten osuus on 2000-luvulla ollut noin 11 prosenttia. Itsemurhayhityksistä suurin osa on tyttöjen tekemiä, mutta pojat tekevät itsemurhia noin kaksi kertaa tyttöjä enemmän. Kansainvälisesti Suomi onkin kärkisijoilla nuorten itsemurhatilastoissa. Aikuisten itsemurhiin verrattuna nuorten itsemurhat on väkivaltaisempia, ja mallioppimisen ja väkivaltaviihteen vaikutukset ovat ilmeisiä. (Achté, Lindfors, Lönnqvist & Salokari 1989, 20–21; Uusitalo 2007, 7–9.)

Jordan (2003, 398) käyttää kouluampumisesta termiä *catastrophic school shooting*. Kansainvälisesti suuronnettomuudella tai katastrofilla tarkoitetaan yleensä erityisen vakavaa tilannetta, jossa kuolonuhreja on yli sata. Katastrofina voidaan myös pitää tilannetta, jossa normaali terveydenhuollon hoitokapasiteetti ei riitä. Tällöin pienellä paikkakunnalla tapahtunutta laajempaa onnettomuutta voidaan pitää katastrofina. Suomen oloissa katastrofiksi voidaankin luonnehtia tilannetta, jossa kuolonuhreja on useita, loukkaantuneita kymmeniä ja jossa taloudelliset menetykset ovat mittavat. (Saari 2003,

20; Poijula 2007, 281.) Näin sekä Jokelan että Kauhajoen kouluampumisia voidaan pitää katastrofina.

5.1.3 Kouluampuminen kriisityyppinä

Traumattiset kriisitilanteet jaetaan yleensä neljään ryhmään, joita ovat uhkakriisi, menetykriisi, vastuukriisi ja loukkaukriisi. Uhkakriisissä ihmiseen kohdistuu ruumiillista tai henkistä uhkaa, joka aiheuttaa ahdistusta. Menetykriisissä ihminen on menettänyt jotakin, ja tällöin puhutaan objektinmenetyksestä. Menetyksen kohteena voi olla toinen ihminen, asema tai kyky tehdä jotakin. Menetykriisissä tunnereaktiona on yleensä suru. (Hammarlund 2004, 90–91.)

Vastuukriisissä ihminen joutuu eksistentiaaliseen tai moraaliseen kriisiin, jossa hän joutuu kantamaan vastuuta työn, vanhemmuuden tai muun roolin kautta. Vastuukriisissä ihminen kokee epäonnistuneensa vastuunkantajana ja seurauksena on syyllisyys. Loukkaukriisistä on kyse silloin, kun ihminen joutuu loukkaavan kohtelun, kuten pakon tai väkivallan, kohteeksi. Loukkaus kohdistuu ihmisen minäkuvaan, ja usein puhutaankin narsistisesta loukkauksesta. Loukatuksi tuleminen aiheuttaa häpeän tunnetta. Traumaattinen tapahtuma ei aina asetu vain yhden kriisityypin alle, vaan siinä voi olla samanaikaisesti useiden kriisityyppien piirteitä. (Hammarlund 2004, 90, 92.)

Kouluampuminen on tahallinen teko, joka sinällään aiheuttaa suurempaa ahdistusta kuin esimerkiksi luonnonkatastrofi. Kouluampuminen voidaan nähdä ennen muuta uhka- ja menetykriisinä. Kouluampuminen uhkaa etenkin lähellä olevien fyysistä turvallisuutta, mutta laajemmin se voidaan nähdä psyykkisenä, turvallisuuden tunteeseen kohdistuvana uhkana, koska kouluampuminen kohdistuu yksilöiden sijasta koko kouluinstituutioon (Newman 2004, 50). Näin kouluampuminen voidaan nähdä uhkana koko koulujärjestelmälle ja sen turvallisuudelle. Uhreille ja heidän omaisilleen ja lähipiirilleen kouluampuminen on ennen muuta menetykriisi. Väkivaltaisena tilanteena kouluampuminen voi olla myös loukkaukriisi. Koulun turvallisuudesta tai oppilashuollosta vastuussa olevat aikuiset ja kouluampujan lähipiirissä olleet oppilaat voivat kokea sen myös vastuukriisinä.

5.2 Koulu tapahtumapaikkana

Väkivallan näyttämönä koulu ei ole mikä tahansa paikka. Hakala (2009, 123) on todennut, että kouluampuminen osuu hyvinvointiyhteiskunnan ytimeen. Koulussa tapahtuva ampuminen ei kohdistu vain siellä oleviin ihmisiin, vaan koko instituutioon. Osa uhreista voi olla symbolisia, koko instituutiota edustavia uhreja, kuten rehtori. (Kiilakoski 2009, 16–17). Kouluinstituutioon kohdistuva väkivallanteko horjuttaa valtarakenteita ja osoittaa, että myös auktoriteetti voidaan tappa (Hakala 2009, 118). Toisaalta uhreina voi olla myös tietty ryhmä koulun sisällä, kuten urheilujoukkue tai rukouspiiri. Jos ampumisen taustalla on koulukiusaamista, kohteena voivat olla myös kiusaajat. (Kiilakoski 2009, 47–48).

Koulu on yhteisö, ja väkivallantekona kouluampumisella on voimakkaasti yhteisöön liittyvä luonne. Kouluampumiset eivät yleensä ole urbaaneja, suurten kaupunkien ilmiöitä, vaan tapahtuvat nimenomaan pienissä yhteisöissä. Tätä on selitetty sillä, että pienessä yhteisössä paine samanlaisuuteen on suuri. (Kiilakoski 2009, 23.) Samantapaisia yhteisöön liittyviä joukkomurhia voi tapahtua armeijassa ja uskonnollisissa yhteisöissä. Työpaikoilla tapahtuvat ampumistapaukset ovat lisääntyneet erityisesti Yhdysvalloissa (Moffatt 2000, 35). Maaliskuussa 2010 naisopettaja ampui Alabaman yliopistossa Huntsvillessä Yhdysvalloissa kolme kollegaansa kuoliaaksi ja haavoitti kolmea muuta (Helsingin Sanomat 2010).

Yhteisön, kuten koulun, jäsenillä on käsitys itsestään juuri yhteisönä. Yhteisön jäsenet puhuvat esimerkiksi ”meidän koulusta”, vaikka kaikkia yhteisön jäseniä ei tunnettaisikaan. Koulussa eivät kaikki oppilaat eivätkä edes opettajat aina tunne toisiaan kuin ulkonäöltä. Kriisitilanteessa vaikutus eteneekin yhteisössä pisaraefektin tavoin: lähellä olevat ovat suurimman vaikutuksen kohteena, ja kauempana oleville vaikutus on vähäisempi. (Silvola 2007, 113.)

Kouluampumisten yhteydessä on puhuttu paljon yhteisöllisyydestä, ja onkin syytä huomata, että yhteisö ei aina tarkoita samaa kuin yhteisöllisyys. Ellosen (2008, 96–97) mukaan koulussa yhteisöllisyys edellyttää tiiviitä yhteisöjä, joissa oppilaat tuntevat toisensa ja opettajat oppilaansa. Tiiviissä yhteisössä tapahtuma sosiaalinen vuorovaikutus mahdollistaa Ellosen (emt.) mukaan sosiaalisen tuen ja kontrollin, joiden avulla nuorten

pahoinvointia voidaan tunnistaa. Samoin voitaneen ajatella, että yhteisöllisyys vaikuttaa myös tapaan, jolla yhteisö käsittelee kohtaamiaan kriisejä.

5.3 Kouluampuminen ja julkisuus

Suuronnettomuudet ja poikkeukselliset tapahtumat synnyttävät aina suurta tiedontarvetta tapahtumaan osallisissa ja suuressa yleisössä (Saari 2003, 131). Kouluampuminen on tapahtumana poikkeuksellinen ja synnyttää myös poikkeuksellisen suurta julkista kiinnostusta.

Traumaattisten tilanteiden käsittelyssä medialla on keskeinen rooli. Median tehtävänä on paitsi välittää tosiasioita tapahtuneesta ja tietoa tilanteeseen liittyvistä erityispalveluista (esim. kriisiapu) myös kertoa siitä, minkälaisia reaktioita traumaattinen tapahtuma ihmisessä herättää. Toisaalta median välittämä tieto tapahtuneesta voi myös sinällään synnyttää traumoja, ja nostaa pintaan aikaisemmin traumaattisessa tilanteessa olleiden traumakokemuksia. Mediavälitteisen altistuksen katastrofille on havaittu lisäävän traumaperäisten häiriöiden riskiä. Erityisen alttiita median kielteisille vaikutuksille ovat lapset ja nuoret. (Saari 2003, 131–134; Poijula 2007, 288.)

Median rooli korostuu erityisesti epäsuorasti traumalle altistuneiden kohdalla. Esimerkiksi terrorihyökkäysten yhteydessä uutisoinnin ja stressioireiden välillä on havaittu yhteys, mutta varmaa ei ole, aiheuttaako uutisten seuraaminen oireilua vai seuraavatko herkemmat enemmän uutisointia. (Haravuori ym. 2009, 487.) Median toiminnassa kriisitilanteissa kritiikkiä herättää erityisesti toimittajien ja kuvaajien tunkeilevuus. Tämä häiritsee sekä pelastushenkilöstöä että tapahtumaan osallisia ja heidän omaisiaan (Saari 2003, 131–132). Jokelan kouluampumisen jälkeen jokelalaiset nuoret keräsivät adressin, jossa arvosteltiin median toimintatapoja (Jokelan nuorten adressi on luettavissa osoitteessa www.jokela-adressi.fi).

Kivivuori (2008, 18) nostaa kouluampumisten uutisoinnin vertailukohdaksi itsemurhat, joiden käsittelyä mediassa rajoitetaan mallikäyttäytymisen vähentämiseksi. Tämä on tärkeä näkökulma, koska kouluampumiset ovat yleensä myös itsemurhia ja niiden uutisointi näyttää synnyttävän jäljittelyä (vrt. O’Toole 2000, 24). Itsemurhista uutisoidaan

kuitenkin usein silloin, kun ne liittyvät toiseen rikokseen, yleensä henkirikokseen. Myös ulkopuolisten joutuminen vaaraan lisää itsemurhien uutisointia. (Tuomikoski 1996, 59, 66–67.)

Kouluampumisten erityispiirre väkivallantekona on, että tekijät usein valmistavat ennakolta materiaalia, jolla he esittelevät tekoaan ja sen motiiveja. Kiilakosken (2009, 47–49) mukaan vedenjakajana voidaan pitää Columbinen koulusurmia vuonna 1999, jolloin tekijät olivat tehneet ennakolta nauhoituksia sekä laittaneet materiaalia verkkoon. Tämän jälkeen kouluampumiset, kouluihin kohdistuvat uhkaukset ja tekijöiden julkisuushakuisuus ovat lisääntyneet. Vuonna 2007 Virginia Tech-yliopistolla tapahtuneen ammuskelun tekijä toimitti videomateriaalia suoraan televisioyhtiöille, ja molemmissa Suomen ampumistapauksissa tekijät laittoivat materiaalia internetiin.

Kiilakoski (2009, 11) nostaa julkisuuden kouluampumisten keskeiseksi ominaispiirteeksi. Kouluampumiset ovat suuria mediatapahtumia, joissa ampuja saa usein viestinsä läpi haluamassaan muodossa. Itse muistan, kuinka Jokelan ampumispäivänä ajoin autolla kotiin harjoittelupaikasta, ja radiossa luettiin Jokelan ampujan internetiin laittamaa manifestia. Kuten Kiilakoski (2009, 11–12) toteaa, mediastrategia toteutuu usein tekijän haluamalla tavalla, hänen haluamaansa aikaan (heti tapahtuman jälkeen) ja tekijän toimijuutta korostaen.

5.4 Nuorten ajatuksista kouluampumisen jälkeen

Muiden kuin kouluampumiselle suoraan altistuneiden nuorten reaktioita kouluampumisen jälkeen on tarkasteltu vähän. Tochterman (2002) on tutkinut, minkälaisia reaktioita Columbinen koulusurma vuonna 1999 herätti lähiseudun koulun oppilaissa. Nuoria haastateltiin kahteen otteeseen, viikko tapahtuman jälkeen ja uudelleen vuoden päästä. Heiltä kysyttiin, miten koulusurma on vaikuttanut heidän koulunkäyntiinsä. Viikko tapahtuman jälkeen nuorten ajatuksissa pinnalla olivat pelko ja ajatus siitä, voisiko sama tapahtua myös omassa koulussa. Nuoret myös tunsivat surua sekä epäilystä ja epäluottamusta muita kohtaan. Lähisuhteiden merkitys sekä kunnioitus ja empatia toisia kohtaan korostuivat. Toisaalta nuoret myös tunsivat vihaa, ja välttelivät koulussa oleskelua. (Tochterman 2002, 196.)

Vuosi tapahtuman jälkeen tulokset olivat Tochtermanin (2002, 196) mukaan sokeeraavan erilaisia. Päällimäisinä tunteina olivat viha ja turhautuminen kiristyneisiin turvajärjestelyihin ja yleensä nuoriin kohdistuviin epäilyksiin. Itse tapahtuma oli kaukainen muisto, ja nuoret olivat saaneet takaisin tunteen haavoittumattomuudesta. Toisaalta nuoret tunsivat edelleen pelkoa ja vihaa, ja ajatus muiden kunnioittamisesta oli säilynyt voimakkaana. (emt.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni toteuttamista. Tarkastelen ensin tutkimuksen taustaa eli Jokelan ampumistapauksen jälkeistä tilannetta Hyrylän yläasteella, jossa aineistoni on kerätty. Tämä jälkeen esittelen tutkimukseni aineistoa ja sen käsittelyä.

6.1 Tutkimuksen tausta

Tutkimuksen taustana on harjoitteluni Hyrylän yläasteella Tuusulassa Jokelan kouluampumisen aikaan. Hyrylä ja Jokela kuuluvat molemmat Tuusulan kuntaan, ja niillä on etäisyyttä toisistaan noin 20 kilometriä. Monilla oppilailta on sukulaisia ja ystäviä Jokelan alueella.

Kun ensimmäiset tiedot Jokelan amupumisesta tapahtumapäivänä tulivat Hyrylän koulukeskukseen, oppilaita käskettiin pysymään luokissa kunnasta tulleiden ohjeiden mukaisesti. Rehtori tiedotti keskusradiolla sen mitä tiedossa oli ja mitä tilanteesta voitiin luotettavasti kertoa. Ampumisen jäkeisinä päivinä koululla levisi huhu, että myös Hyrylän koulukeskus saattaisi olla samanlaisen suunnitelman kohteena, ja poliisi kävi koululla tilannetta tarkkailemassa. Ensimmäisinä ampumisen jälkeisinä päivinä oppilaita oli paljon poissa. Vaikka Hyrylän koulukeskus ei siis ollut itse ampumisen tapahtumapaikka, tilanne vaikutti monella tavoin myös sen toimintaan.

Heti ampumista seuraavasta päivästä lähtien Hyrylän yläasteen oppilaille oli tarjolla paitsi koulun oppilashuollon tarjoamaa keskusteluapua myös kunnan kriisiryhmän, valtakunnallisen kriisiryhmän sekä yksittäisen kriisiterapeutin tarjoamaa kriisiapua. Apua oli tarjolla koko lukuvuoden ajan. (Ruhtinas 2009.)

6.2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona on Hyrylän yläasteen 8. A, B ja F-luokilla lukuvuonna 2007–2008 opiskelleiden, kaikkiaan 32 oppilaan tekemät Jokelan kouluampumista koskevat

kysymykset. Kysymyksiä on yhteensä 142 kappaletta. Aineisto on kerätty Jokelan kouluampumista (7.11.2007) seuranneiden kahden viikon aikana luokille pitämieni tuntien yhteydessä. Taulukossa 1 on eritelty kysymyksiä tehneiden oppilaiden määrä luokittain ja sukupuolen mukaan.

TAULUKKO 1. Kysymyksiä tehneiden oppilaiden määrä luokittain ja sukupuolen mukaan

	8A	8B	8F	n
Tytöt	3	6	8	17
Pojat	4	8	3	15
Yhteensä	7	14	11	32

6.2.1 Aineiston kerääminen

Tuntitilanteessa jaoin oppilaille tyhjän A4-paperin ja ohjeistin heitä kirjoittamaan kysymyksiä, joita Jokelan kouluampuminen heissä herätti. Aiheesta ei käyty luokassa etukäteen valmistavaa keskustelua, joten kysymysten taustalla vaikutti oletettavasti koulussa, kodeissa ja kaveripiirissä käydyssä keskustelun ohella aiheen käsittely mediassa. Saamistani papereista kymmenen olen rajannut aineiston ulkopuolelle: kolme kirjoitelmaa, jotka eivät sisältäneet kysymyksiä, sekä seitsemän lähinnä piirroksia sisältänyttä paperia. Oppilaille ei ensimmäisellä tunnilla puhuttu mitään aineiston mahdollisesta tutkimuksellisesta käytöstä, koska en vielä tällöin itsekään tiennyt käyttäväni aineistoa. Viimeisellä kahdella tunnilla mainitsin, että saatan käyttää aineistoa opiskeluissani. Kaikki oppilaiden palauttamat paperit ovat nimettömiä, pyynnöstäni oppilaat ovat vain merkinneet paperiin tyttö tai poika.

6.2.2 Eettiset näkökohdat

Aineiston keräämiseen liittyvät eettiset kysymykset pyrin ottamaan huomioon niin, että kysymysten kirjoittamisen ensisijainen tarkoitus oli pohjustaa oppilaiden kanssa käytä-

vää keskustelua, ei sinällään tuottaa tutkimusaineistoa. Kaikki tunnin alussa tehdyt kysymykset läpikäytiin jokaisen luokan kanssa. Kysymyksiä kirjoittivat ainoastaan ne luokat, joiden kanssa tunnit ehdittiin pitää heti ensimmäisten viikkojen aikana. Muilta kahdeksansilta luokilta en enää kerännyt kysymyksiä, koska näille luokille pitämäni tunnit olivat aikataulusyistä myöhemmin marraskuussa ja oppilaat alkoivat jo väsyä viikkokausia käsiteltyyn aiheeseen. En siis kirjoituttanut oppilailla kysymyksiä vain lisääaineistoa saadakseni.

Oppilaiden vanhempia on informoitu aineiston tutkimuskäytöstä kirjeitse (liite 1), ja heille on annettu mahdollisuus kieltää oman lapsen kysymysten ottaminen osaksi aineistoa, mitä kukaan vanhemmista ei ole kuitenkaan tehnyt. Mikäli näin olisi tapahtunut, yksittäinen paperi olisi pystytty erottelemaan luokan, sukupuolen ja viime kädessä oppilaan oman tunnistuksen avulla.

6.2.3 Aineiston analyysi

Menetelmänä aineiston tarkastelussa käytän laadullista sisällönanalyysiä sekä aineistoa ryhmittelevässä että kuvaavassa mielessä. Kysymysten teemoittelun suhteen analyysi on aineistolähtöinen, mutta tarkastelen aineistoa myös suhteessa edellä esittämäni teoriaan. Näin tutkimuksessa on myös teorialähtöinen ulottuvuus (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99.) Aineistoa tarkastellessani olen aluksi lajitellut aineiston teemoittain kahdeksaan pääryhmään. Tämän jälkeen olen erotellut kustakin temasta nousevia alaryhmiä. Lopuksi olen peilannut kysymyksistä nousevia teemoja alun teoriaosaa vasten. Aineiston käsittelyssä havainnollistan aineistoa esimerkkien avulla. Olen numeroinut kaikki kysymysten tekijät ja eritellyt esimerkkikysymykset tekijän numeron ja sukupuolen mukaan.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esittelen keräämäni aineiston analyysin tulokset. Olen jakanut oppilaiden tekemät kysymykset ensimmäisessä vaiheessa kahdeksaan pääryhmään sen mukaan, mitä asiaa kysymykset koskevat. Kysymykset jakautuvat pääryhmiin seuraavasti:

1. Tekijä
2. Tapahtuma (kouluampuminen)
3. Nuorten mielenterveysongelmat
4. Uhrit, uhrien ja tekijän perheet
5. Jokelan koulukeskuksen toiminnan jatkuminen
6. Konkreettinen tilanne tapahtuman aikana ja sen jälkeen
7. Oma koulu ja kaveripiiri
8. Internet, media ja väkivaltaviihde

Määrällisesti suurimman ryhmän muodostavat tekijää koskevat kysymykset (ryhmä 1), joita on 64 kappaletta. Toiseksi eniten on itse tapahtumaa koskevia kysymyksiä (ryhmä 2), 19 kappaletta. Vähiten kysymyksiä on tehty nuorten mielenterveysongelmiin liittyen (ryhmä 3), viisi kappaletta, sekä omaan kouluun ja kaveripiiriin liittyen (ryhmä 7), seitsemän kappaletta.

Kahdessa suurimmassa kysymysryhmässä (ryhmät 1 ja 2) tyttöjen ja poikien väliset erot kysymysten määrässä eivät ole merkittäviä. Sen sijaan nuorten mielenterveysongelmiin liittyen ei ole yhtään poikien tekemää kysymystä. Myös uhreja, heidän perheitään sekä tekijän perhettä käsittelevissä kysymyksissä (ryhmä 4) on vain yksi pojan tekemä kysymys. Tytöt ovat tehneet kysymyksiä kaikissa ryhmissä, ja useimmissa enemmän kuin pojat. Pojat ovat tehneet tyttöjä enemmän kysymyksiä Jokelan koulukeskuksen toiminnan jatkumiseen ja konkreettiseen ampumistilanteeseen liittyen (ryhmät 5 ja 6). Taulukossa 2 eritellään oppilaiden tekemät kysymykset kysymysryhmittäin ja sukupuolen mukaan.

TAULUKKO 2. Kouluampumista koskevat kysymykset ryhmittäin ja tekijän sukupuolen mukaan

RYHMÄ	Tytöt	Pojat	n
Tekijä	36	28	64
Tapahtuma	10	9	19
Nuorten mielenterveysongelmat	5	0	5
Uhrit, uhrien ja tekijän perheet	14	1	15
Jokelan koulukeskuksen toiminnan jatkuminen	3	8	11
Konkreettinen tilanne tapahtuman aikana ja sen jälkeen	3	6	9
Oma koulu ja kaveripiiri	4	3	7
Internet, media ja väkivaltaviihde	6	6	12
YHTEENSÄ	81	61	142

Seuraavassa tarkastelen oppilaiden tekemiä kysymyksiä ensin edellä esittelemäni ryhmittelyyn mukaisesti, sekä nostan esiin kysymysryhmistä nousevia teemoja. Tämän jälkeen peilaan kysymyksiä työni teoreettista tarkastelua vasten.

7.1 Kouluampumista koskevat kysymykset ryhmittäin

7.1.1 Tekijä

Tekijää koskevassa ryhmässä keskeinen kysymys on ”miksi?”. Vaikka kysymykset on muotoiltu eri tavoin, keskeinen sisältö on kaikissa sama: mikä saa ihmisen tekemään tällaisen teon. Kysymyksissä pohditaan tekoa kyseessä olevan tekijän kannalta ja mietitään hänen motiivejaan ja mahdollisia ongelmiaan. Toisaalta tekoa tarkastellaan myös yleisemmällä tasolla: miten joku ylipäänsä voi tehdä tämänkaltaisen teon?

Miksi hän teki sen? (p 1)

Mikä ajaa ihmisen tekemään tällaisia asioita? (t 14)

Miten/miksi joku voi tehdä tuollaista? (t 3)

Toinen tekijää koskevissa kysymyksissä esiin nouseva teema on tekijän mahdollinen mielenterveysongelma. Nuoret miettivät, oliko tekijällä psyykkisiä ongelmia, ja toiset

pitävät sitä ilmeisenä. Jotkut miettivät sitä, saiko tekijä ammattiapua ja jos ei, niin miksi ei. Kysymyksistä välittyä ajatus, että ammattiavun antaminen tekijälle olisi estänyt teon. Myös koulukiusaaminen ja mahdolliset ongelmat kotona nousevat esiin.

Onko hän ”hullu” vai vain masentunut? (Ihaili Hitleriä ja Stalinia) (p 1)
 Miten sairas ihmisen täytyy olla, että rupee tuollaiseen
 kauheaan asiaan? (t 1)
 Miksei hakeutunut ammattiapuun? (t 9)
 Miks se oli psyko? (p 6)
 Miksei ollut mielenterveyssairaalassa? (p 5)
 Miksi se aatteli niin vääristyneesti? (t 5)
 Onko ollut koulukiusattu vai menikö kotona huonosti? (p 3)
 Tappajan ajatukset / mielenterveys? (p 10)

Kolmantena teemana esiin nousevat tekijän poliittiset vaikuttimet. Tähän lienee vaikuttanut ennen muuta tekijän netissä julkaisema manifesti, koska nuoret ovat tarttuneet juuri manifestissa mainittuihin asioihin. Nuoret myös haastavat kysymyksissään manifestin ja itse teon keskinäistä epäloogisuutta, ja suhtautuvat tekijän kirjoituksiin kriittisesti.

Oliko murha esimerkki? Hän sanoi vallankumouksen alkaneen (p 1)
 Toisaalta jos syyt olivat myös poliittisia, eikä ampuja halunnut kutsuttavan vain kouluampumiskohtaukseksi, miksi tehdä se koulussa?
 (t 2)

Neljäntenä teemana voidaan erottaa teon kohdistaminen kouluun ja viattomiin uhreihin. Nuoret miettivät, miksi omat vaikeudet suunnataan ulkopuolisiin ihmisiin, ja pitävät tätä selvästi epäoikeudenmukaisena ja vääränä tekona. Toisaalta tekoa ei nähdä niinkään pahuudesta, vaan tekijän omasta pahasta olosta johtuvana.

Miksi muiden oppilaiden ja opettajien piti kärsiä? (p 3)
 Miksi ihmeessä pitää satuttaa niin monia, jos itsellään on paha mieli?
 (t 9)
 Miksi hän kosti oppilaille? (p 7)
 Miksi ampuja ampui juuri koulussa? (t 8)
 Miten viattomien ihmisten ampuminen ratkaisi mitään? (t 15)

Pohdintaa herättää myös tekijän itsemurha ennen muuta siksi, ettei tekijä jäänyt ottamaan vastuuta ja puolustamaan aatteitaan. Sinällään itsemurhaa tai sen vaikuttumia ei

pohdita, keskeisenä ongelmana nähdään muiden ampuminen. Pelkkä itsemurha näyttäytyy jopa hyvänä vaihtoehtona kouluampumisen rinnalla.

Mikä idea oli lopuks ampua itensä? (t 14)

Jos ampuja sano, että on valmis taistelemaan aatteen puolesta, niin miksi se tappo itensä? (t 15)

Miksi ei jäänyt ottamaan vastuuta, vaan ampu itensä? (t 11)

Miksi ampuja ei vain tappanut itseään? (t 3)

7.1.2 Tapahtuma

Itse tapahtumaan eli kouluampumiseen liittyvissä kysymyksissä voidaan erottaa kolme pääasiallista teemaa. Ensinnäkin nuoret pohtivat sitä, miksei tapahtumaa osattu ennakoita ja miten näin ylipäänsä pääsi tapahtumaan. Kysymyksissä viitataan ampujan ennalta antamiin vihjeisiin mm. internetissä. Myös ampumisen tapahtuminen juuri omalla kotipaikkakunnalla herättää pohdintaa.

Miksi kukaan ei tajunnut vihjeistä, että tällaista voi tapahtua? (p 3)

Netistä löytyi paljon ampujan itsensä kirjoittamia tietoja, olisiko tilanne voitu ennakoita? (t 2)

Nuoret pohtivat myös koulun, kavereiden ja vanhempien roolia tilanteen syntymisessä. Kysymyksistä välittyy nuorten ajatus siitä, että ongelmat näkyvät ulospäin ja että aikuisten tulisi huomata ne.

Miten vanhemmat/kaverit/opettajat eivät huomaa, että joku on pielessä? (t 6)

Eiks vanhemmat muka huomannu, et niitten poika oli vähän sekaisin? (t 5)

Toiseksi nuoret pohtivat sitä, voisiko vastaavaa tapahtua myös jatkossa ja voidaanko siihen varautua ennalta. Nuoret tiedostavat, että tälläkin hetkellä joku voi suunnitella kouluampumista ja että tämänkaltaisten tapahtumien estäminen vaatii toimenpiteitä.

Seuraako tästä murhasta tulevaisuudessa lisää samankaltaisia verilöylyjä? (p 4)

Kuinka monet ajattelevat toteuttavansa tälläkin hetkellä jotain tällaista?
(t 3)
Koska tulee joku Auvinen osa 2? (t 10)
Mitä pitäisi muuttua, jotta tällaista ei tapahtuisi? (t 1)
Pyritäänkö tämän tapaisiin tilanteisiin varautumaan jatkossa? (t 15)

Kolmanneksi nuoret pohtivat kouluampumista amerikkalaisena ilmiönä ja miettivät, miten tämänkaltainen teko on voinut tapahtua Suomessa ja vielä omalla kotipaikkakunnalla. Tämä kertonee siitä, että kouluampumisten aikaisempi uutisointi on keskittynyt Yhdysvalloissa tapahtuneisiin ampumisiin ja ilmiö on liitetty kiinteästi amerikkalaiseen asekulttuuriin.

Amerikassa tällainen on arkipäivää, kuinka nopeasti se on Suomessa arkipäivää? (t 3)
Pidetäänkö tällaisia tapauksia väistämättä ”Amerikassa tapahtuvina” vai tajuavatko ihmiset, että näin voi käydä missä tahansa? (t 16)
Miten tällaista voi oikein tapahtua? ja vielä täällä Tuusulassa? (p 3)
Miksi tehdä niinkin pienessä kylässä kuin Tuusula, enemmän uhreja olisi voinut saada isommassa (t 2)

7.1.3 Nuorten mielenterveysongelmat

Nuorten mielenterveysongelmien osalta esiin nousee ensinnäkin se, miten nuoret itse pystyisivät havaitsemaan psyykkisen häiriön tai itsetuhoisuuden toisesta ihmisestä. Kysymysten perusteella nuoret liittävät kouluampumisen kiinteästi mielenterveyden ongelmiin.

Miten mielenterveysongelman voi huomata nuoresta? (t 16)
Entä itsetuhoisuuden/tuhoisuuden muita kohtaan? (t 16)

Toisaalta nuoret miettivät psykiatristen potilaiden hoitoa ja erityisesti lääkehoitoa Suomessa. Nämä kysymykset heijastelevat oletettavasti sekä lehdistössä että mahdollisesti oppilaiden kotona käytyjä keskusteluja ja ovat, kuten edellä totesin, kaikki tyttöjen tekemiä. Myös Jokelan tapauksen jälkeen lehdistössä esiin nostetut psyykenlääkkeiden mahdolliset sivuvaikutukset nousevat esiin.

Miten näitä ihmisiä Suomessa hoidetaan? (t 16)

Onko mielenterveysongelmallisille muuta vakituista hoitoa kuin lääkitys?
(t 17)
Onko mielenterveyslääkkeillä vaarallisia sivuvaikutuksia? (t 17)

7.1.4 Uhrit, uhrien ja tekijän perheet

Uhreja ja heidän perheitään sekä tekijän perhettä koskevat kysymykset ovat yhtä lukuun ottamatta tyttöjen tekemiä. Uhreja ja heidän perheitään koskevissa kysymyksissä nuoret miettivät ensinnäkin uhrien omaisten selviytymistä. Kysymyksistä välittyy ymmärrys siitä, että äkillinen kuolemantapaus on kuormittava ja traumatisoiva tilanne.

Miten uhrien omaiset jaksavat? (t 8)
Miten selviää kuolleiden omaiset? (t 7)

Nuoret miettivät myös Jokelan koulukeskuksen henkilökunnan ja oppilaiden tilannetta ja mahdollisuutta heidän auttamiseensa. Pohdinta ihmisten auttamisesta liittyy siihen, että ampuminen on tapahtunut omalla kotipaikkakunnalla ja nuoret pystyvät samaistumaan koululaisten ja henkilökunnan tilanteeseen.

Miten uhrien omaiset ja uhreina olleet ihmiset, koulun oppilaat, henkilökunta ja muu väki voi jatkaa tästä? (t 1)
Miten Jokelan koulun oppilaita, henkilökuntaa ja muita ihmisiä voisi auttaa? (t 1)

Toisaalta nuoret miettivät myös sitä, mitä uhrien omaiset ja Jokelan koulukeskuksen oppilaat ja henkilökunta ajattelevat ampujasta. Oletettavasti nuoret pohtivat erilaisten tunteiden, kuten vihan tai säälin, kokemista.

Mitä ne ihmiset, jotka olivat koulun sisällä, niin mitä he ajattelivat kyseisestä ihmisestä? (t 1)
Miten lasten vanhemmat / läheiset jaksavat joiden lapsi / läheinen kuoli ammuskeulussa? Mitä nämä ajattelevat ampujasta? (t 3)

Uhrien ja heidän perheidensä lisäksi nuoret pohtivat tilannetta myös tekijän perheen kannalta. Tekijän perheeseen liittyviä kysymyksiä on vain kolme, kaikki tyttöjen tekemiä. Kysymykset osoittavat, että nuoret tuntevat empatiaa tekijän vanhempia kohtaan ja ymmärtävät, että ampujan teko on tuskallinen myös vanhemmille ja perheelle.

Mitä ampujan vanhemmat/sukulaiset ajattelevat? (t 3)

Miltä Pekan läheisistä tuntuu? (t 7)

Onko mitään tietoa, miten Auvisen perhe voi nykyään? (t 4)

7.1.5 Jokelan koulukeskuksen toiminnan jatkuminen

Jokelan koulukeskuksen suhteen oppilaat mieltivät ensinnäkin sitä, miten toiminta Jokelan koulukeskuksessa voi jatkua ja miten kuollut rehtori korvataan. Tässä ryhmässä pojat ovat tehneet suurimman osan kysymyksistä. Kysymyksistä välittyy ajatus, että elämän on jatkuttava jossain vaiheessa normaalisti, mutta miten tämä käytännössä tapahtuu, on nuorille epäselvää.

Pystytäänkö Jokelassa jatkamaan enää normaalisti? (p 3)

Kuinka nopeasti Jokelan yläasteen kouluelämä muuttuu normaaliksi kuin ennen? (p 4)

Mistä saadaan uusi rehtori? (p 4)

Toisena teemana on koulun turvallisuus, jota mietitään paitsi mahdollisten turvatoimien, myös koululaisten turvallisuudentunteen kannalta.

Parannetaanko turvatoimia? (p 4)

Onko koululaisia pelottanut mennä kouluun? (t 9)

Kolmantena asiana esiin nousevat koulurakennuksen mahdollinen vaurioituminen ja vaurioiden korjaaminen. Tämä liittyy lehdistä olleisiin seikkaperäisiin selostuksiin ja piirroksiin ampujan liikkeistä koulussa.

Mitä vaurioita Jokelan yläasteeseen on tullut? (p 4)

Mitkä ovat korjaustoimenpiteet? (p 4)

7.1.6 Konkreettinen tilanne tapahtuman aikana ja sen jälkeen

Konkreettista tilannetta koskevat kysymykset ovat pääasiassa poikien tekemiä. Keskeinen teema on ase ja sen tuominen kouluun; nuoria kiinnostaa paitsi aseentyyppi, myös se, miten aseentyyppiä voi tuoda kouluun.

Mitä asetta käytettiin murhassa? (p 4)
Eiks kukaan huomannu, et se otti aseensa kouluun? (t 5)

Nuoria kiinnostaa myös uhrien ja muiden paikalla olijoiden tilanne. Kysymyksissä yhdistyvät koulussa tapahtuvan ampumatapauksen absurdius ja televisiosta opitut jännitysviihteen elementit; silminnäkijät, pakeneminen, veri ja kuolema.

Oliko silminnäkijöitä? kuka? Mitä teki? Huomasiko mitään? Pakeniko?
(p 4)
Kuoliko uhrit heti? (t 13)
Olivatko käytävät veren tahrimia? (p 1)

7.1.7 Oma koulu ja kaveripiiri

Seisemännessä kysymysryhmässä nuoret pohtivat tapahtumaa siitä käsin, voisiko se tapahtua omalla koululla. Kysymyksissä näkyy pelko tapahtuman toistumisesta. Kysymysten pohjalta käydyissä keskusteluissa nuoret pohtivat mm. sitä, miten omasta luokasta voisi paeta vastaavassa tilanteessa tai miten huonekaluja voisi käyttää suojana.

Jos tapahtuma olisi ollut omassa koulussa? (p 2)
Voiko se tapahtua täällä? (p 8)
Voiko Suomessa enään elää turvallisesti tai onko koulut turvallisia? (t 3)

Kysymyksissä nousee esiin myös oman kaveripiirin tukeminen ja avun saaminen. Yhteisöä koskeva kysymys on koko aineiston ainoa, jossa tapahtumaa mietitään kouluun liittyvänä yhteisöllisenä ongelmana.

Miten voi tukea kaveria tällaisissa tilanteissa? (t 1)
Kehen voi turvautua tällaisissa tilanteissa? (t 1)
Mitä tässä yhteisössä voisi tehdä asialle, että nuorilla ja lapsilla olisi turvallinen kouluelämä? (t 1)

7.1.8 Internet, media ja väkivaltaviihde

Jokelan kouluampumisen jälkeen mediassa keskusteltiin paljon pelien ja internetin vaikutuksista tapahtumaan. Myös ampujan manifesti herätti keskustelua. Nämä aiheet nä-

kyvät myös nuorten kysymyksissä. Kysymykset jakautuvat selvästi kolmeen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä nuoret pohtivat ampujan manifestia sekä hänen toimintaansa internetissä. Tekijän internetissä käyttämät mahtipontiset kielikuvat ovat tarttuneet kysymysten tekijöihin. Lisäksi mietitään tekijän esittämien väitteiden todenperäisyyttä.

Oliko hänellä kumppaneita, ”aatetovereita”, kannattajia mm. netissä?

(p 1)

Onko teko maailmanlaajuinen? (p 1)

Halusiko saada teon historiaan tai julkisuuteen? (p 3)

Oliko netissä levitetty tieto vaan huomion herättämistä vai oliko niissä jotain perää? (tappajan manifesti ym.) (p 10)

Toisessa ryhmässä mietitään internetin ja väkivaltapelien osuutta asiaan. Näissä kysymyksissä voi nähdä kaikuja julkisuudessa käydystä keskustelusta. Normaalisti nuoret ovat kokemukseni mukaan harvemmin huolestuneita väkivaltaviihteen vaikutuksista.

Miksi netistä on tullut näin vaarallinen? (t 12)

Miksi jotkut ihmiset ei tajua, että on parempi tehdä toisin kuin josain peleissä yms. tehdään? (t 12)

Oliko katsonut väkivaltaviihdettä? Vastasivatko hänen toiminta tapansa elokuvaa? (p 1)

Kolmas teema on median toiminta Jokelan tilanteen jälkeen. Kysymykset tuovat esiin erilaisia näkökulmia, joita mediakriittisessä keskustelussa Jokelan tapahtumien jälkeen yleisemminkin käsiteltiin. Osa kysymyksistä on oletettavasti nuorten omaa pohdintaa, ja osa teemoista nousee julkisuudessa käydyn keskustelun pohjalta, kuten shokissa olevien nuorten haastattelu, mistä käytiin julkisuudessa laajaa keskustelua.

Miks yhtäkkiä ei muka ollu enää muit uutisii? (t 5)

Miksi lehdet mässäilee sillä? (p 8)

Miksi media vääristelee asioita? (t 14)

Minkä takia lehdistö haastatteli shokissa olevia nuoria? (t 13)

7.2 Kouluampumista koskevat kysymykset traumaattisen tapahtuman ominaispiirteiden sekä nuoruusiän ja sukupuolen valossa

Edellä teoriaosiossa pohdin kriisin ja trauman kokemista sekä kouluampumista traumaattisena tapahtumana. Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten kouluampumisen luonne traumaattisena tapahtumana sekä nuoruusiän kehitysvaihe ja nuoren sukupuoli näkyvät kysymyksissä.

Kouluampumisen odottamattomuus ja ennakoimattomuus näkyy selvästi nuorten kysymyksissä, keskeisiä ovat miksi-kysymykset (vrt. Saari 2003, 22, 54; Poijula 2007, 269–270). Tällaisten kysymysten kautta ihminen käy tapahtunutta läpi ja pyrkii saamaan siihen selvyyttä (Saari 2003, 54).

Miten tällaista voi oikein tapahtua? ja vielä täälä Tuusulassa? (p 3)

Miten/ miksi joku voi tehdä tuollaista? (t 3)

Miksi ihmeessä pitää satuttaa niin monia, jos itsellä on paha mieli? (t 9)

Alkuvaiheen shokki vaikuttaa olevan ohi, ja nuoret käsittelevät ja pohtivat tapahtunutta, ja miettivät myös jo tulevaa.

Mitä pitäisi muuttaa, jotta tällaista ei tapahtuisi? (t 1)

Pyritäänkö tämän tapaisiin tilanteisiin varautumaan jatkossa? (p 1)

Kuinka nopeasti Jokelan yläasteen kouluelämä muuttuu normaaliksi kuin ennen? (p 4)

Toisaalta myös käsittelyvaiheeseen liittyvät pelon tunteet ja kysymysten tekijöiden asema välillisinä uhreina näkyvät kysymyksissä. Saaren mukaan keskeistä tällöin on ajatus siitä, olisiko sama voinut tapahtua tai voisiko sama tapahtua myös itselle (Saari 2003, 33). Nuorten ajatukset ovat samantyyppisiä kuin Tochtermanin (2002, 196) tutkimuksessa, jossa nuoret kokivat viikko Columbinen kouluampumisen jälkeen pelkoa siitä, että sama voisi tapahtua myös omassa koulussa.

Kuinka monet ajattelevat toteuttavansa tälläkin hetkellä jotain tällaista? (t 3)

Seuraako tästä murhasta tulevaisuudessa lisää samankaltaisia verilöylyjä? (p 4)

Jos tapahtuma olisi ollut omassa koulussa? (p 2)

Kouluampuminen on paitsi murha yleensä myös itsemurha. Kysymyksissä nuoret käsittelevät tapahtumaa ennen muuta murhana, ja teon motiiveja mietitään lähinnä muiden ampumisen osalta. Itsemurhaa pohditaan ennen muuta suhteessa muiden murhaamiseen, eikä itsetuhoisuuden syitä mietitä tai itsemurhaa nähdä sinällään traagisena tapahtumana. Muiden ihmisten murhaamiseen liittyen nuoret pohtivat sitä, valitsiko tekijä uhrin vai olivatko uhrin satunnaisia.

Miksi murha tapahtui? (p 4)

Miksi ampuja ei vain tappanut itseään? (t 3)

Mikä idea oli lopuksi ampua itensä? (t 14)

Miksi ei jäänyt ottamaan vastuuta, vaan ampu itensä? (t 11)

Uhrien valinta? (p 10)

Valitsiko Auvinen uhrin vai ei? (t 9)

Vaikka ampujaa nimitellään kysymyksissä eri tavoin, varsinaista lynkkausmielialaa ei kuitenkaan ole havaittavissa.

Ampuja joku sekoboltsi? (p 2)

Miksi se oli psyko? (p 6)

Monissa kysymyksissä jopa välittyy empatiaa tekijää ja hänen perhettään kohtaan. Huomiota kiinnittää myös tekijän etunimen käyttö, vaikka nuoret eivät oletettavasti tunneneet tekijää.

Miltä Pekan läheisistä tuntuu? (t 7)

Miten se Pekka ajatutui siihen tilaan? (p 9)

Kysymyksiä tehneet nuoret ovat pääsääntöisesti 14-vuotiaita, ja heidän ikätasollaan on jo kehittynyt kyky abstraktiin ajatteluun (vrt. Nurmi ym. 2006, 126). Helanderin (2008, 9) mukaan nuorilla on kehittynyt, aikuisille tyypillinen tapa kohdata kriisitilanteita. Tämä näkyy monissa kysymyksissä, joissa kouluampumista pohditaan monipuolisesti yhteiskunnan, yksilön ja perheen kannalta. Monet kysymyksistä voisivat olla aikuisten tekemiä.

Minkälainen osuus mielenterveysongelmilla oli asiaan? (t 16)

Miten vaikeaa omaisilla on? (t 1)

Kuinka nopeasti koulujärjestelmä uusiutuu? (p 4)

Millainen perhe/kasvatus Auvisella oli? (t 10)
 Onko mielenterveysongelmaisilla muuta vakituista hoitoa kuin lääkitys?
 (t 17)

Nuorten kykyyn käsitellä kriisitilanteita vaikuttaa paitsi kehitystaso myös elämäkokemuksen vähäisyys (vrt. Poijula 2007, 94). Tämä näkyy useissa kysymyksissä, joihin aikuinen pystyy vastaamaan ainakin jollakin tasolla elämäkokemuksen ja päättelyn avulla.

Mistä saadaan uusi rehtori? (p 4)
 Miksi netistä on tullut näin vaarallinen? (t 12)
 Kehen voisi turvautua tällaisissa tilanteissa? (t 1)

Helakorpi ym. (2005, 42–54) ovat todenneet, että tyttöjen ja poikien erot käsitellä kriittisiä tilanteita eroavat niin, että tytöt keskittyvät tunteisiin ja keskusteluun, ja pojat taas käytäntöön ja fyysisyyteen. Tämä näkyy selkeästi myös omassa aineistossani. Kuten edellä totesin, nuorten mielenterveysongelmia, uhreja ja heidän perheitään sekä tekijän perhettä koskevat kysymykset ovat yksinomaan tai pääasiassa tyttöjen tekemiä.

Onko mitään tietoa, miten Auvisen perhe nykyään voi? (t 4)
 Minkä takia ei tajuttu viedä aiemmin Pekkaa hoitoon? (t 7)

Poikien kysymykset koskettavat pääasiassa käytännön tekijöitä, kuten tilannetta koulula ampumisen aikaan tai koulun toiminnan jatkumista.

Mistä nuori sai aseensa? (p 2)
 Mitä vaurioita Jokelan yläasteeseen on tullut? (p 4)
 Mitkä ovat korjaustoimenpiteet? (p 4)

Kiilakosken (2009, 11) mukaan kouluampumisen keskeinen motiivi on julkisuuden tavoittelu tekijän omien viestien välityksellä. Nuorten kysymyksistä näkee, että ampujan viestit tavoittavat nuoret ja herättävät heissä pohdintaa.

Oliko netissä levitetty tieto vain huomion herättämistä vaiko oliko niissä jotain perää (tappajan manifesti ym.)? (p 10)
 Miksi se tyyppi kielsi syyttämästä pelejä, nettiä tms. vaikka toisaalta niistähän saa vaikutteita jos ne ottaa niin? (t 12)
 Halusiko saada jutun historiaan tai julkisuuteen? (p 3)

Nuoret siis pohtivat kysymyksissään kouluampumista moniulotteisesti yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Kysymykset heijastelevat nuorten ikätasolle ominaista abstraktin ajattelun kehittymistä, mutta samalla niissä näyttäytyy elämäkokemuksen vähäisyyden tuoma epävarmuus. Kouluampuminen on yllätyksellinen ja odottamaton tapahtuma, mutta muutama viikko tapahtuman jälkeen nuoret ovat jo päässeet ensijärkytyksen ja epäuskon ohi ja miettivät tapahtumaa rationaalisesti ja suuntautuvat tulevaisuuteen. Tyttöjen ja poikien erot kysymyksissä ovat selvät: tytöt miettivät enemmän tunnetason kysymyksiä ja pojat käytännön asioita. Toisaalta nuoret eivät käsittele kysymyksissä omia reaktioitaan tai tunteitaan kouluampumisen jälkeen. Vain yhdessä paperissa kirjoittaja on kirjoittanut kysymysten jälkeen omia ajatuksiaan:

Miettii varsinkin iltaisin, että koska tulee joku Auvinen osa 2. Pelottavia mietteitä. En enää mieli asiaa, mutta sitten, kun sitä miettii, tulee turvaton olo. (t 10)

Kysymyksissä ei myöskään pohdita kouluyhteisöä väkivallan kohteena, vaan pohdinta rajoittuu fyysiseen koulurakennukseen ja koulun käytännön toimintaan. Myöskään tekijän tai uhrien nuoruus ja nuoruusikään liittyvät pohdinnat yleensä eivät nouse kysymyksissä esiin, ainoastaan yhdessä kysymyksessä viitataan tekijän nuoreen ikään. Lisäksi tekijän itsemurha jää kysymyksissä vähälle huomiolle.

8 LOPUKSI

Työni alussa määrittelin tutkimusongelmani seuraavasti: mitä nuoret pohtivat ja tuntevat kouluampumisen jälkeen. Tavoitteenani oli lähestyä ongelmaa erittelemällä nuorten kysymyksistä nousevia teemoja ja tarkastelemalla niitä alun teoriaosaa vasten.

Tutkimukseni keskeinen tulos on, että kouluampuminen herättää nuorissa monenlaisia kysymyksiä, jotka liittyvät ennen muuta tekijään ja tämän motiiveihin sekä itse tapahtumaan. Ampumisen tapahtuminen omalla kotipaikkakunnalla herättää ajatuksia. Tekijän viestit internetissä kiinnostavat ja mietityttävät nuoria. Tapahtuman osalta nuoria kiinnostavat konkreettiset, itse tilanteeseen ja koulun toimintaan liittyvät asiat. Nuoret myös pohtivat sitä, miten kouluampumisen kaltainen tilanne pääsee tapahtumaan ja voiko tällaisia tapauksia jatkossa estää. Ampumistilanne herättää pelkoa samanlaisesta tapahtumasta omassa koulussa. Nuoret pohtivat uhrien ja näiden omaisten sekä myös tekijän omaisten tilannetta. Lisäksi kysymyksiä herättävät median toiminta, internet, väkivaltaviihde ja nuorten psyykkiset ongelmat. Poikia kiinnostavat konkreettiset, tyttöjä enemmän tunnetason asiat.

Tulosten perusteella kouluampumisen tai vastaavan äkillisen väkivaltatilanteen jälkeen nuorten kohtaamisessa tulisi ottaa huomioon ainakin seuraavat seikat:

- Nuoret tarvitsevat konkreettista ja oikeaa tietoa tapahtumista
- Nuoret kaipaavat keskustelua koulujen ja erityisesti oman koulun turvallisuudesta
- Nuoret seuraavat mediaa ja pohtivat mediassa esiin nostettuja asioita
- Nuoret lukevat tekijän internetiin laittamia viestejä ja pohtivat niiden sisältöä
- Nuoret kykenevät aikuismaiseen, käsitteelliseen pohdintaan
- Erityisesti pojat kaipaavat konkreettista tietoa, ja keskustelujen ohella pojille voi olla hyvä tarjota myös toiminnallisempia keinoja asian purkamiseen
- Nuoret eivät välttämättä aktiivisesti mieti tai ainakaan tuo esille omia reaktioitaan tai tunteitaan, joita on kuitenkin tärkeää käsitellä
- Nuoret eivät tarkastele tapahtumaa kouluyhteisöön tai nuoruusikään liittyvänä ongelmana, vaikka nämä tekijät saattavat olla keskeisiä kouluampumisissa

Olellaista on tiedostaa, että kaikkiin nuorten esittämiin kysymyksiin ei ole eikä voi olla vastauksia. Olellaista on asioiden pohtiminen yhdessä. Nuoret eivät elä umpiossa, ja kaiken sen, mitä aikuiset eivät heille kerro, he selvittävät muulla tavoin.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan yleensä kahden tekijän, validiteetin ja reliabiliteetin, kautta. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, mittaavatko käytetty menetelmä ja aineisto haluttua asiaa. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, kuinka luotettava ja pysyvä käytetty mittaristo on. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on kuitenkin tutkijan oma subjektiviteetti ja rooli tutkimusvälineenä, eivätkä validiteetti ja reliabiliteetti välttämättä sovellu tutkimuksen luotettavuuden perusteiksi (Eskola & Suoranta 2008, 210–211). Eskola ja Suoranta (emt., 211–212) puhuvatkin tutkimustulosten *uskottavuudesta* eli siitä, missä määrin tehdyt tulkinnat vastaavat tutkittavien käsityksiä; tulosten *siirrettävyydestä* eli yleistettävyydestä; *varmuudesta* eli tutkijan ennako-oletusten huomioimisesta sekä *vahvistuvuudesta* eli että tulkinnat saavat tukea muista tutkimuksista.

Tarkasteltaessa kouluampumisen nuorissa herättämiä ajatuksia nuorten itse kirjoittamat kysymykset ovat nähdäkseni hyvinkin validi aineisto, ja sen avulla voidaan päästä lähelle nuorten todellisia ajatuksia. Välissä ei ole aikuisten, kuten opettajien tai vanhempien, tulkintoja nuorten tunnoista. Voitaneen siis ainakin olettaa, että tulokset vastaavat kysymyksiä kirjoittaneiden nuorten ajatuksia ja ovat Eskolan ja Suorannan (emt., 211) termein uskottavia.

Laadullisessa työssä tutkija kuitenkin tekee aina valintoja ja rajauksia, jotka vaikuttavat aineistosta saataviin tuloksiin ja niiden luotettavuuteen. Tässäkin työssä käytetystä aineistosta olisi toisenlaisilla rajauksilla ja kysymyksenasetteluilla voinut saada osin erilaisia tuloksia. Tämän tiedostaminen ja myöntäminen liittyy tutkimuksen varmuuteen (vrt. emt.). Toisaalta olen pyrkinyt aineiston tarkastelussa johdonmukaisuuteen, ja mikäli analyysi toistettaisiin käyttämälläni rajauksilla, tulokset olisivat varmasti hyvin samansuuntaisia. Tulosten vahvistuvuutta on hankalampi arvioida, koska samantyyppisestä lähtökohdasta tehtyjä tutkimuksia on vähän. Silti yhtymäkohtia ainakin Tochtermanin (2002) tutkimukseen on löydettävissä. Tulosten siirrettävyys eli yleistettävyys taas toteutunee ainakin suurimmissa kysymysryhmissä.

Tutkimusosan alussa totesin analyysin olevan ensi sijassa induktiivista eli yksittäisestä yleiseen etenevää päättelyä, mutta jossain määrin myös deduktiivista eli yleisen teoria-tiedon soveltamista yksittäiseen aineistoon. Ensi sijassa työni onkin induktiivinen, pyrin oman aineistoni valossa tekemään yleistyksiä siitä, minkälaisia ajatuksia kouluampumi-nen nuorissa herättää. Aineiston peilaaminen teoriaosaa vasten edustaa työn deduk-tiivista puolta. Tällöin pyrin havainnoimaan, mitä elementtejä aineistoja voidaan ja mitä ei voida löytää.

Toisaalta induktio ja deduktio ovat asioita, jotka laadullisessa työssä menevät käytän-nössä usein sekaisin, eikä ”puhdasta” induktiota ilman ennakko-oletuksia ole ehkä ole-massakaan. Vaikka olen ryhmitellyt aineiston aineistolähtöisesti, valintoihini ovat todennäköisesti vaikuttaneet monet asiat, kuten nuorten kanssa käymäni keskustelut, kouluampumisten käsittely mediassa tai työtä varten lukemani kirjallisuus.

Aineistossani näkyy se, ettei sitä ole alun perin kerätty tutkimuskäyttöön. Joissakin kohden aineisto on melko ohutta, ja vaikka laadullisessa työssä ei pyritäkään tilastol-liseen edustavuuteen, määrällisesti pienimpien kysymysryhmien kohdalla yleistäminen tulee tehdä varoen. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyyttä voidaan tarkastella aineiston kylläntymisen eli saturaation avulla: tietty määrä aineistoa tuo kohteesta esiin olennaisen, eikä lisäaineisto tuota enää uutta informaatiota (Eskola & Suoranta 2008, 62–63). Omassa työssäni ryhmien 1 ja 2 kohdalla aineisto on selkeästi kylläntynyt, eikä lisäaineisto olisi enää tuottanut uusia havaintoja. Sen sijaan määrällisesti pienem-missä, etenkin alle 10 kysymyksen ryhmissä, lisäaineisto olisi ehdottomasti tuonut li-säinformaatiota. Harmillista on myös se, etteivät kysymysten pohjalta oppilaiden kanssa käymämme keskustelut välity tähän aineistoon. Nämä keskustelut olisivat rikastuttaneet kuvaa, joka kysymysten kautta nuorten ajatusmaailmaan avautuu.

Tässä työssäni olen keskittynyt kuvailemaan kouluampumista traumaattisena tapahtu-mana sekä sen synnyttämiä kysymyksiä. En ole käsitellyt lainkaan kriisityötä eli sitä, miten ihmisten kanssa tulee toimia kriisin jälkeen. Erityisesti nuoret kriisityön kohteena ja nuoruusiän vaikutus kriisin kokemiseen olisivat kiinnostavia jatkotutkimuksen aihe-i-ta. Tutkimuskirjallisuutta etsiessäni löysin sekä lapsia että aikuisia koskevaa kriisityön kirjallisuutta, mutta nuoruusikäiset tuntuivat olevan väliinputoajia. Myös oman aineis-toni kaltaiseen materiaaliin voisi saada uusia näkökulmia syvemmälle menevän sisäl-

lönanalyysin kautta: mitä nuorten kysymykset kertovat suomalaisesta yhteiskunnasta, koulusta tai nuorten asenteista.

Rajasin aineistostani pois papereita, joissa oli poikien tekemiä piirustuksia. Koska poikien kysymykset lisäksi poikkesivat monessa mielessä tyttöjen kysymyksistä, ryhdyin pohtimaan perinteisen keskusteluun ja kirjoittamiseen perustuvien menetelmien toimivuutta poikien kohdalla ja yleisemmin tyttöjen ja poikien eroja kriisin kohtaamisessa. Voisiko piirtäminen, käsillä tekeminen tai fyysinen toiminta olla pojille sopivaa kriisityötä? Pitäisikö pojat yllensäkin huomioida kouluampumisen kaltaisen tilanteen jälkeen jollakin erityisellä tavalla? Onhan kouluampuja lähes poikkeuksetta poika tai nuori mies, ja joukkosurmat nähdään usein miehiseen kulttuuriin liittyvinä tekoina.

Mitä eväitä tästä työstä sitten voisi saada nuorten kanssa tehtävään kriisityöhön? Aina-kin sen, että nuoret saattavat pohtia aivan eri asioita kuin aikuiset heille kriisityön osana kertovat. Aikuisten kertomat asiat voivat myös mennä nuorilta täysin ohi, jos ne eivät vastaa nuorten kannalta tärkeisiin kysymyksiin. Hyvä esimerkki tästä on hieman Jokelan tapahtuman jälkeen lehdestä lukemani jokelalaisen perheen haastattelu. Alakoululaisella lapsella oli ollut koko päivän koulussa kriisityöntekijä puhumassa kouluampumisesta, mutta kysyttäessä lapsi ei osannut kertoa mitään, mitä aikuinen oli kriisiin liittyen puhunut. Myös omassa aineistossani on paljon kysymyksiä, jotka aikuisen silmin ovat itsestäänselviä asioita ja joita aikuinen ei välttämättä oma-aloitteisesti osaa nuorille kertoa.

Kriisityön paikkana koulu on sikäli haasteellinen, että koulukäyntiin liittyy aina suorittamisen ja arvioinnin elementti. Nuoren voi olla vaikea erottaa opetustilannetta kriisiavusta, ja tällöin vaarana on, että nuori tarjoaa ”oikeita” ja aikuisen haluamia vastauksia eikä kriisin käsittelyyn päästä todella käsiksi. Nuoren voi olla myös vaikea hahmottaa, miten kuraattorin tai kriisityöntekijän tunti poikkeaa normaalista oppitunnista. Tämä koskee myös omaa työtäni. Pitämäni tunnit olivat oppilaiden näkökulmasta oppitunteja ja oppilaat todennäköisesti kokivat kysymysten kirjoittamisen koulutehtävänä. Voidaankin siis kysyä, heijastavatko tämän tutkimuksen aineistona olevat kysymykset paitsi nuorten omia ajatuksia, myös oletuksia siitä, mitä aikuiset odottavat nuorten tämänkaltaisessa tilanteessa kysyvän.

Pojat saattavat naisvaltaisessa koulu yhteisössä reagoida hurtilla ja näennäisesti väkivaltaa ihannoivalla tavalla. Omalla harjoittelukoulullani eräskin poika tokaisi Jokelan tapauksesta, että ”kerrankin tapahtuu jotain hauskaa”. Opettajat reagoivat tämänkaltaisiin kommentteihin hyvin voimakkaasti, koska ne eivät sovi hyväksytyyn kollektiivisen surun kaavaan. Pojille näennäinen kovuus saattaa kuitenkin olla keino käsitellä ahdistavia tunteita tai suojella itseään niiltä.

Nuorten ryhmissä keskeinen piirre on myös se, että huhut leviävät nopeasti. Nuoret hankkivat tietoa internetistä eivätkä välttämättä osaa arvioida tiedon luotettavuutta. Eräs nuorten parissa tehtävän kriisityön keskeinen elementti tulisikin olla huhujen ja väärän tiedon leviämisen estäminen. Paras keino tähän on oikean ja nuorten kannalta olennaisen tiedon antaminen mahdollisimman nopeasti. Huhut vähenevät, kun nuorilla on mahdollisuus saada tietoa heitä askarruttavista asioista. Eräs tapa traumaattisten tilanteiden käsittelyyn nuorten kanssa voisikin olla juuri käyttämäni menetelmä, jossa keskustelua käydään nuorten kirjoittamien kysymysten pohjalta.

LÄHTEET

- Achté, Kalle; Lindfors, Olavi; Lönnqvist, Jouko & Salokari, Markku 1989. Itsetuho-käyttäytyminen. Teoksessa Kalle Achté, Olavi Lindfors, Jouko Lönnqvist & Markku Salokari. Suomalainen itsemurha. Helsinki: Yliopistopaino, 9–61.
- Ahtiainen, Ilkka 2009. ”Ajattelin, että tällaista tapahtuu Amerikassa”. Helsingin Sanomat 12.3., B1.
- Cameron, J. Kevin 2000. The Taber School Shooting: Crisis Versus Traumatic Event. Viitattu 23.10.2009. <http://www.cctatr.com/Taber.pdf>
- Cullberg, Johan 1993. Psykkinen trauma. Kriisiteoriasta ja kriisipsykoterapiasta. A-klinikkasäätiön julkaisuja n:o 5.
- Ellonen, Noora 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hakala, Salli 2009. Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 2/2009. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto. Viitattu 23.10.2009. http://www.valt.helsinki.fi/blogs/crc/Koulusurmat_Raportti_stilisoitu.pdf
- Hammarlund, Claes-Otto 2004. Kriisikeskustelu. Kriisituki, jälkipuinti, stressin- ja konfliktinhallinta. Helsinki: Tietosanoma.
- Haravuori, Henna; Suomalainen, Laura & Marttunen, Mauri 2009. Trauman kokenut nuori oireilee monimuotoisesti. Suomen lääkärilehti 6/2009, vsk 64, 485–492. http://www.laakarilehti.fi/files/nostot/nosto6_2.pdf
- Heikkinen, Martti 2009. Kauhajoen jälkeen poliisin tietoon on tullut 250 kouluuhkausta. Helsingin Sanomat 8.3., A 5.
- Helakorpi, Seppo; Helander, Jaakko & Jahnukainen, Markku 2005. Itä-Suomen työkoulu 2000-hankkeen arviointitutkimus. Itä-Suomen työkoulu julkaisuja 8. Kuopio: Kuopion yliopisto. Viitattu 29.10.2009. <http://www.uku.fi/mci/tyokoulu/ulkopuolinenarviointi.pdf>
- Helander, Jaakko 2008. Nuoret, aikuiset ja traumojen käsittely – faktaa ja fiktiota. Teoksessa Tommi Hoikkala & Leena Suurpää (toim.). Jokela-ilmiö. Sikermä

- nuorisotutkijoiden näkökulmia. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 17, 9–10. Viitattu 12.8.2009.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/jokela.pdf>
- Helsingin Sanomat 2009a. Hyökkääjä surmasi 12 ihmistä Bakun öljy-yliopistossa. 1.5., B 5.
- Helsingin Sanomat 2009b. Yhdeksän loukkantui kouluiskussa Saksassa. 18.9., B2.
- Helsingin Sanomat 2010. Yliopiston opettaja ampui kolme kollegaansa. Viitattu 13.2.2010.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Yliopiston+opettaja+ampui+kolme+kollegaansa/1135252855230>
- Hoikkala, Tommi 2008. Aluksi: Jokelan selitysten kohteena. Teoksessa Tommi Hoikkala & Leena Suurpää (toim.). Jokela-ilmiö. Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 17, 5–6. Viitattu 12.8.2009.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/jokela.pdf>
- Infoplease-sivusto i.a. Viitattu 20.8.2009.
<http://www.infoplease.com/ipa/A0777958.html>
- Itsemurhan tehneiden läheiset i.a. Viitattu 3.11.2009.
<http://www.itsemurhantehneidenlaheiset.net/itsjalah.html>
- Jantunen, Jyrki 2008. Kauhajoen koulusurmaaja Matti Saari: Käytös muuttui viikonloppuna. Suomen Kuvalehti 25.9. Viitattu 21.10.2009.
<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/kauhajoen-koulusurmaaja-matti-saari-kaytos-muuttui-viikonloppuna>
- Jordan, Karin 2003. A Trauma and Recovery Model for Victims and Their Families after a Catastrophic School Shooting: Focusing on Behavioral, Cognitive and Psychological Effects and Needs. *Brief Treatment and Crisis Intervention* 3(4) 2003. 397–411. Viitattu 26.10.2009.
<http://btci.edina.clockss.org/cgi/reprint/3/4/397>
- Järnefelt, Heli 1999. Kokemuksen arvioiminen, selviytymiskeinot ja traumaperäiset oireet. *Psykologia* 34, Suomen psykologinen seura, 367–377.
- Kerkelä, Lasse 2009. Kauhajoen kouluampuja yritti surmata mahdollisimman monta. Helsingin Sanomat 12.6., A 5.
- Keskusrikospoliisi 2008. Tiivistelmä Jokelan koulukeskuksen ampumatapauksesta 7.11.2007. Keskusrikospoliisi, pääosasto 17.4.

- Kiilakoski, Tomi 2009. Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa
Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 28.
Viitattu 26.10.2009.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/viiltoja.pdf>
- Kivivuori, Janne 2008. Kouluampumisen syistä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Leena Suurpää (toim.). Jokela-ilmiö. Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 17, 18–19. Viitattu 20.8.2009.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/jokela.pdf>
- Kuntaliitto 2009. Varaudu. Opas kunnan viestintään kriisi- ja eiryttilanteissa. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Viitattu 5.1.2010.
<http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p090902125816E.pdf>
- Lindfors, Jukka 2007. Raumanmeren koulusurmat 1989. Viitattu 12.8.2009.
<http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=1&ag=2&t=&a=4611>
- Lehti, Martti 2007. Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78. Viitattu 28.10.2009.
<http://www.optula.om.fi/39841.htm>
- Macmillan Dictionary i.a. Viitattu 12.8.2009.
<http://www.macmillandictionary.com/dictionary/american/school-shooting>
- Moffatt, Gregory K. 2000. Blind-Sided: Homicide where it is Least Expected. Westport: Praeger Publishers.
- Munson, Carlton E. 2002. Child and Adolescent Needs in a Time of National Disaster: Perspectives for Mental Health Professionals and Parents. *Brief Treatment and Crisis Intervention* 2(2) 2002, 135–151. Viitattu 26.10.2009.
<http://btci.edina.clockss.org/cgi/reprint/2/2/135>
- National School and Safety Services i.a. Viitattu 30.9.2009.
http://www.schoolsecurity.org/trends/school_violence.html
- Newman, Katharine S.; Fox, Cybelle; Harding, David J.; Metha, Jal & Roth, Wendy (2004) *Rampage*. New York: Basic Books.
- Nikunen, Minna 2005. Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. *Acta Electronica Universitas Tampereensis* 422. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 5.11.2009. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6257-2.pdf>
- Nurmi, Jan-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

- Nyqvist, Leo 2007. Nuoret väkivallan silmässä. Teoksessa Kaarina Määttä (toim.) 2007. Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 11-22.
- Oikeusministeriö 2009. Jokelan koulusurmat 7.11.2009. Tutkintalautakunnan raportti. Julkaisuja 2009:2. Julkaisut. Julkaisuarkisto 2002–2009. Oikeusministeriön julkaisuja 2002–2009. Julkaisuja 2009. Viitattu 27.10.2009.
www.om.fi
- Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka 2009a. Yhteisöllisyydellä on keskeinen merkitys väkivaltatapauksen käsittelyssä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Leena Suurpää (toim.) 2009. Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25, 32–33. Viitattu 12.8.2009.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kauhajoki.pdf>
- Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka 2009b. Sosiaalinen vuorovaikutus, mediavälitteisyys ja massaväkivallan kokeminen paikallistasolla. Tiedepolitiikka 2/09, 35–44. Viitattu 23.10.2009.
http://www.uta.fi/~ao58105/Rasanen&Oksanen_2009_Sosiaalinen.pdf
- O’Toole, Mary Ellen 2000. The School Shooter: A Threat Assessment Perspective. Critical Incident Response Group & National Center for the Analysis of Violent Crime. Quantico: FBI Academy. Viitattu 23.10.2009.
<http://www.fbi.gov/publications/school/school2.pdf>
- Paananen, Sami 2008. Kaveria ei jätetä. Jokelan koulusurmien opetuksia kuntien nuorisotyölle. Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu.
<https://pro.humak.edu/humakpro/humak/356018/opinnaytetyo.pdf>
- Palm, Eeva 2009a. Kauhajoella koulusurmien jälkihoidon tarve ei hellitä. Helsingin Sanomat 23.9., A 4.
- Palm, Eeva 2009b. Kauhajoen koulusurmien jälkihoito koskettaa kymmeniätuhansia ihmisiä. Helsingin Sanomat 25.3., A 5.
- Parkkonen, Sari 2009. ”Jokainen yhteinen hetki lohduttaa”. Me Naiset 52/53, 23.12., 30–32.
- Pelastusopiston valmiusyksikkö 2004. Kunnan varautuminen erityistilanteisiin ja poikkeusoloihin. Kuopio/Helsinki: Pelastusopisto, Suomen Punainen Risti.
- Pojjula, Soili 2004. Myyrmannin räjähdys – uhrien ja omaisten psyykinen selviytyminen ja hoidon merkitys. Monisteita 2004:13. Helsinki: Sosiaali- ja terve-

- ysministeriö. Viitattu 20.8.2009.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3813.pdf
- Pojjula, Soili 2007. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Raittila, Pentti, Johansson, Katja, Juntunen, Laura, Kangasluoma, Laura, Koljonen, Kari, Kumpu, Ville, Pernu, Ilkka & Väliverronen, Jari 2008. Jokelan koulurmat mediassa. Julkaisuja A105/2008. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto. Viitattu 23.10.2009.
<http://tampub.uta.fi/tiedotusoppi/978-951-44-7376-0.pdf>
- Rubin Wainrib, Barbara 2006. Healing Crisis and Trauma with Mind, Body and Spirit. New York: Springer.
- Ruhtinas, Auli 2009. Hyrylän yläasteen rehtori, haastattelu 18.11.2009.
- Saari, Salli 2003. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Otava.
- Saari, Salli 2008. Koulujen kriisityö Jokelan koulutragedian valossa. Viitattu 3.11.2009.
<http://www.skny.net/uploads/Koulujen%20kriisity%C3%B6%20Jokelan%20koulutragedian%20valossa.ppt>
- Sillantaus, Teppo 2008. Toisessa maailmassa. Helsingin Sanomat kuukausiliite joulukuu, 34–40.
- Silvola, Heli 2007. Kriisi koulussa. Teoksessa Carita Pohjolan-Pirhonen, Kirsti Poutiainen & Helena Samulin (toim.) Kriisityön käsikirja. Käytännön opastusta kriisin kohdatessa. Helsinki: Kirjapaja, 113–131.
- Snellman, Ritva Liisa 2010. Vihan käsikirjoitus. Joukkosurmat noudattavat kansainvälistä kaavaa. Oma kunnia palautetaan tappamalla mahdollisimman monta ihmistä. Helsingin Sanomat 3.1., D 3.
- Suomalainen, Laura; Haravuori, Henna; Berg, Noora; Kiviruusu, Olli & Marttunen, Mauri (2009). Jokelan koulukeskuksen ampumissurmille altistuneiden oppilaiden selviytyminen, tuki ja hoito. Kahden vuoden prospektiivisen tutkimuksen väliraportti. Raportti 8/2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuslaitos. Viitattu 23.10.2009. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/cd9a8a77-c606-4d33-afc1-19de3206e334>
- Suomen Kuvalehti 2009. Päivän kuva: Kouluampuminen Unkarissa, ainakin yksi kuoli. 26.11. Viitattu 4.1.2010. <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/paivan-kuva-kouluampuminen-unkarissa-ainakin-yksi-kuoli>

- Särkelä, Jussi 2008. Koulumurhat. Helsinki: WSOY.
- Tochterman, Suzanne 2002. From Horror to Healing: How Columbine Impacted Student Perspectives. *Reclaiming Children and Youth*, 4/2002, 196–200.
http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_&ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ642707&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ642707
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomikoski, Nina 1996. Itsemurha uutisena: Eettiset valinnat sanomalehtien itsemurha-uutisissa. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Uusitalo, Tuula 2007. Nuorten itsemurhat Suomessa. Lapsiasianvaltuutetun toimiston selvityksiä 2:2007. Viitattu 3.11.2009.
http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=101063&name=DLFE-8152.pdf
- Yle uutiset 2009. Kauhajoen ampumistapauksesta kovat korvausvaatimukset. Viitattu 23.10.2009.
http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/09/kauhajoen_ampumistapauksesta_kovaa_t_korvausvaatimukset_983928.html

LIITE 1 Kirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat!

Koulussamme pidettiin syksyllä Jokelan ampumatragedian jälkeen 8-luokkien oppilaille kuraattoritunti, jonka piti kuraattoriharjoittelijana toiminut sosionomi (amk)-opiskelija. Tunnilla oppilaat kirjoittivat kysymyksiä, jotka heitä asiassa askarruttivat, ja tapausta käsiteltiin näiden kysymysten pohjalta.

Kysymyksistä muodostui kiinnostava aineisto, josta olisi tarkoitus tehdä oppinäytetyö Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin yksikössä. Tarkoituksena olisi kysymysten avulla selvittää, minkälaista tietoa ja keskustelua nuoret tämänkaltaisessa kriisitilanteessa tarvitsevat.

Nuorten tekemät kysymykset käsitellään nimettöminä, ja yksittäisen oppilaan tekemät kysymykset tai henkilöydet eivät missään kohdassa tutkimusta käy ilmi.

Mikäli haluatte lisätietoja asiasta tai ette halua, että lapsenne tekemät kysymykset otetaan mukaan aineistoon, voitte olla yhteydessä rehtoriin.

Tutkimusterveisin,

Auli Ruhtinas
rehtori

Virve Vikman
sosionomi (amk)-opiskelija